

**PERHEEN JA LASTENSUOJELUN MERKITYS NUORTEN
VÄKIVALTARIKOLLISUUDEN EHKÄISYSSÄ**

Lauriina Lindqvist
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Humanistis-
yhteiskuntatieteellinen
tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

TIIVISTELMÄ

PERHEEN JA LASTENSUOJELUN MERKITYS NUORTEN VÄKIVALTARIKOLLISUUDEN EHKÄISYSSÄ

Lauriina Lindqvist

Sosiaalityö

Kandidaatintutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Johanna Moilanen

Kevät 2021

50 sivua

Kandidaatintutkielmassani pyrin selvittämään perhetekijöiden vaikutusta nuorten väkivaltarikoksissa ja lastensuojelun ehkäisevää roolia nuorten väkivaltarikoksiin puuttumisessa. Tutkielmani perustuu kirjallisuuteen ja aineistoni koostuu sekä suomalaisesta että kansainvälisestä kirjallisuudesta. Nuorten väkivaltarikollisuus on ollut viime vuosien aikana pinnalla sosiaalisessa mediassa ja nuorten väkivaltarikosten on raportoitu raaistuneen.

Nuorten väkivaltarikollisuus on monimuotoinen ilmiö, jolle on tutkimuksissa havaittu olevan monia erilaisia taustatekijöitä. Yksi tällainen on perhe ja siihen liittyvät ominaisuudet. Tarkoitukseni on tarkastella sosiaalisen kontrollin teorian viitekehyksen lävitse erityisesti perheen toimintatapojen merkitystä nuorten väkivaltarikollisuudessa ja hahmottaa lastensuojelun toimenpiteiden vaikutusta nuorten väkivaltarikollisuudessa.

Perheen toimintatavoista erityisesti laiminlyövällä ja auktoritatiivisella vanhemmuustyylillä on merkitystä nuorten väkivaltarikollisuuteen. Auktoritatiivinen vanhemmuus, joka kuvastaa kontrollin ja valvonnan kultaista keskitietä antaen nuorelle mahdollisuuden saavuttaa kehitysvaiheelleen tyypillistä autonomian tunnetta, suojaa nuorta väkivaltaiseen rikollisuuteen ajautumiselta. Sen sijaan laiminlyövä ja väkivaltainen vanhemmuus lisäävät riskiä nuorten väkivaltarikollisuuteen.

Lastensuojelulla voidaan nähdä olevan ensisijainen rooli alaikäisten nuorten väkivaltarikoksiin puuttumisessa sekä heikossa asemassa olevien perheiden tukemisessa. Lastensuojelun rooli perheen toimintatapojen tukemisessa ja nuorten väkivaltarikollisuuteen puuttumisessa on kuitenkin melko voimaton. Nuorten väkivaltarikoksiin vaikuttamisessa painottuvat erityisesti niihin kohdistuvat ennaltaehkäisevät toimenpiteet, joiden toteutuminen lastensuojelun kentällä on puutteellista.

Avainsanat: nuorten väkivaltarikollisuus, lastensuojelu, perhe, sosiaalinen kontrolli

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	NUORTEN VÄKIVALTARIKOKSET JA SOSIAALISEN KONTROLLIN LÄHTEET	3
2.1	Nuoruus ja nuorten väkivaltarikokset käsitteinä	3
2.2	Formaalin ja informaalin sosiaalisen kontrollin lähteet: lastensuojelu ja perhe.....	6
3	HIRSCHIN SOSIAALISEN KONTROLLIN TEORIA TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ	11
3.1	Sosiaalisen kontrollin teoria rikollisuuden selittäjänä.....	11
3.2	Sosiaalisen kontrollin lähikäsitteet.....	15
4	TIEDONHAUN KUVAUS	16
5	PERHETEKIJÖIDEN MERKITYS NUORTEN VÄKIVALTARIKOKSISSA INFORMAALIN SOSIAALISEN KONTROLLIN NÄKÖKULMASTA.....	18
5.1	Perheen sosioekonominen asema ja rakenne.....	18
5.2	Vanhempi-lapsi-suhde.....	20
5.3	Vanhemmuustyylit	23
6	LASTENSUOJELUN ROOLI FORMAALIN SOSIAALISEN KONTROLLIN ILMENTÄJÄNÄ	25
7	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	29
	LÄHDELUETTELO	32

1 JOHDANTO

Nuoruus on aikaa, jolloin rikosten tekeminen on erittäin yleistä (Hirschi & Gottfredson 1983; Elonheimo 2010, 14; Salmi 2006, 191; Sisäasiainministeriö 2012, 7) ja eritoten omaisuus- ja väkivaltarikollisuus on nuoruudessa elämänkaaren rikosaktiivisinta aikaa (Kivivuori 2006, 15; Marttunen 2008, 12; Pekkarinen 2010, 19). Nuorten rikoskäyttäytymistä pidetään usein ennemminkin sääntönä kuin poikkeuksena (Marttunen 2008, 12). Kuitenkin vakavat henkeen ja terveyteen kohdistuneet nuorten tekemät rikokset nostavat aika ajoin nuorisoriikollisuuden ilmiönä yhteiskunnalliseen keskusteluun (mt. 2008, 13). Näin on käynyt myös nyt nuorten viimeaikaisten tekemien vakavien väkivaltarikosten myötä (esim. Koskelan teinimurha ja Vallilan puukotus). Sosiaalisessa mediassa on käyty kiivasta keskustelua nuorten hyvinvoinnista sekä nuorten rikollisuuteen puuttuvista keinoista ja niiden vaikuttavuudesta. (esim. Laajasalo & Manninen 2021, Helsingin Sanomat 7.3.2021; Savela 2020, Länsiväylä 26.11.2020; Auramies 2020, MTV Uutiset 11.11.2020).

Nuorten rikollisuus on monimuotoinen ilmiö, jota kriminologiset teorit ovat pyrkineet selittämään useilla eri tasoilla tekijöillä (Pekkarinen 2010, 13). Nämä nuorten rikollisuuteen liittyvät tekijät ovat eri rikoslajeilla melko samanlaisia (Elonheimo 2010, 5) ja yleisesti kaikkiin rikoslajeihin voidaan luokitella taustatekijöiksi yksilöön ja yhteisöön liittyvät tekijät (mt. 2010, 23; Ellonen 2008, 28). Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelen nuorten väkivaltarikollisuutta kohdistuen katseeni yhteisöön – tarkemmin perheen sosioekonomiseen asemaan, rakenteeseen ja toimintaan liittyviin tekijöihin, jotka ovat olennaisesti yhteydessä nuorten väkivaltarikollisuuteen. Jotta nuorten rikolliseen käyttäytymiseen voidaan vaikuttaa, on erityisen tärkeää tunnistaa perheeseen ja sen toimintaan liittyviä tekijöitä sekä niiden välisiä suhteita.

Nuorisoriikollisuuden hoidossa vallitsee Suomessa niin kutsuttu huoltomalli, jonka sisään suomalaisen lastensuojelutyön perusidea on rakennettu (Harrikari 2004a, Pekkarisen 2010, 19 mukaan; Harrikari 2006, 251; Marttunen 2008, 120–123). Kyseisessä mallissa rikoksia tehnyt nuori hahmotetaan ensisijaisesti hoidon ja valvonnan tarpeessa olevaksi ja rikoksien nähdään olevan usein oireita muista ongelmista (Kivivuori 2006, 6; Kuula ym. 2006, 325). Nuorten rikollisuuteen ja siihen liittyvien ongelmien ratkomisessa rikosoikeuteen nähden

perhe ja lähipiiri sekä viranomaisista lastensuojelu ja nuorisotoimi ovat ensisijaisia (Marttunen 2008, 14). Tämä perustuu osaltaan siihen, että rikosseuraamus lisää rikosalttiutta höllentämällä nuoren siteitä sosiaalisen kontrollin lähteisiin, kuten työhön ja muihin laillisiin instituutioihin (Haapasalo 2006, 177). Huoltomallissa rikoksen tehnyt nuori nähdään tuen tarpeen näkökulmasta ja mahdolliset toimenpiteet rikoskäyttäytymiseen puuttumiseksi perustellaan lapsen edun näkökulmasta. Lastensuojelun toimenpiteiden tarkoitus ei ole olla tuomitsevia ja sanktionomaisia, vaan nuoren tilannetta kokonaisvaltaisesti tukevia. (Pekkarinen 2010, 19.) Vakavissa rikostapauksissa lastensuojelu saattaa joutua kuitenkin kohdistamaan nuoreen pakkotoimia (Marttunen 2008, 366). Lastensuojelun voidaan nähdä ilmentävän virallista eli formaalia sosiaalista kontrollia. Lastensuojelu voi vaikuttaa nuorten väkivaltarikollisuuteen ja siihen liittyviin tekijöihin joko kohdentamalla sosiaalista kontrollia suoraan nuoreen rikosentekijään tai hänen perheeseensä tukemalla perheen harjoittamaa epävirallista eli informaalia kontrollia nuorta rikosentekijää kohtaan.

Kandidaatintutkielmani perustuu kirjallisuuteen. Kandidaatintutkielmani tarkastelun kohteena on Suomessa ilmenevä alle 18-vuotiaiden nuorten väkivaltarikollisuus, siihen liittyvät perheen ominaisuudet ja toimintatavat sekä lastensuojelun rooli puuttuessa nuorten väkivaltarikollisuuteen ja siihen liittyviin perheen toimintatapoihin. Tutkielmani teoreettisena viitekehystenä toimii Travis Hirschin (1969) sosiaalisen kontrollin teoria. Sosiaalista kontrollia muodostuu yksilön yhteisön sosiaalisista siteistä ja näiden siteiden puutteen nähdään synnyttävän rikollisuutta (Haapasalo 2006, 165–166). Kandidaatintutkielmaani ohjaavat tutkimuskysymykset kuuluvat näin: millainen merkitys perheen ominaisuuksilla ja toimintatavoilla on nuorten väkivaltaiseen rikollisuuteen ja miten lastensuojelu pystyy puuttumaan nuorten väkivaltarikoksiin?

Aloitan tutkielmani taustoittamalla tutkielmani aiheen keskeisimpiä käsitteitä, jonka jälkeen esittelen sosiaalisen kontrollin teorian teoreettisena viitekehystenä. Tämän jälkeen siirryn kuvailemaan tiedonhakuprosessiani, jonka avulla kokosin aineistoni varsinaista käsittelyosiota varten. Käsittelyosiossa tarkastelen nuorten väkivaltarikollisuuteen yhteydessä olevia perheen ominaisuuksiin ja toimintaan liittyviä tekijöitä ja lastensuojelun roolia virallisen sosiaalisen kontrollin ilmentäjänä nuorten väkivaltarikoksiin ja perheen toimintaan puuttumisessa. Viimeiseksi kokoan johtopäätökseni yhteen.

2 NUORTEN VÄKIVALTARIKOKSET JA SOSIAALISEN KONTROLLIN LÄHTEET

Tutkielmani keskeisimmiksi käsitteiksi rajautuivat nuorten väkivaltarikollisuus, lastensuojelu, perhe ja sosiaalinen kontrolli. Pysin seuraavaksi määrittelemään kandidaatintutkielmani keskeiset käsitteet lukuun ottamatta sosiaalista kontrollia, jota käsittelen seuraavassa luvussa tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä yhdessä siihen liittyvien lähikäsitteiden kanssa.

2.1 Nuoruus ja nuorten väkivaltarikokset käsitteinä

Nuorten rikollisuudesta ja rikoskäyttäytymisestä löytyy niin Suomesta kuin kansainvälisestikin paljon julkaisuja sekä tutkimus- ja tilastotietoja (Äärelä 2012, 49). Näiden käytössä on kuitenkin ongelmallista se, että nuorten rikoksien tarkastelussa ikärajoissa on paljon eroavaisuuksia ja rikoksia määritellään ja operationalisoidaan erilaisilla tavoilla (mt. 2012, 49; Elonheimo 2010, 56). Tämä vaikeuttaa tutkimusten vertailua (mt. 2010, 56) sekä tutkimusten tulosten sovellettavuutta. Nuoruuden ja nuorten väkivaltarikollisuuden käsitteet eivät ole siten yksiselitteisiä, vaikka siltä saattavatkin vaikuttaa. Pysin seuraavaksi määrittelemään kyseiset käsitteet, jonka jälkeen sivuan lyhyesti nuorten väkivaltarikollisuuden nykytilannetta ja sille tyypillisiä ominaispiirteitä.

Nuoruus voidaan ymmärtää kasvun ja kehityksen aikana, johon liittyy usein epävakautta ja kapinointia (Honkatukia & Kivivuori 2006, 1), mikä ilmenee esimerkiksi lievien rikosten tekemisenä (Salmi 2006, 191). Nuoruudelle yleisempiä rikoslajeja ovat omaisuus- ja väkivaltarikokset (Salmi 2005, 71). Nuoruus voidaan myös määritellä laillisten ikärajojen määrittämänä ikävaiheena (Honkatukia & Kivivuori 2006, 2). Eri lait määrittelevät nuoruuden ikävaiheena eri tavoin. Rikoslaki näkee nuoriksi henkilöiksi yli 15–21-vuotiaat, kun taas lastensuojelulaki määrittelee kaikki alaikäiset lapsiksi (Laki nuorista rikoksentehtävistä 1§; Lastensuojelulaki 6§; Marttunen 2006, 283; Marttunen 2008, 18; Salmi ym. 2015, 197–198). Rikoslain kannalta keskeinen ikäraja on 15-vuotta, jolloin yksilö on rikosoikeudellisessa vastuussa teoistaan. Alle 15-vuotiaiden rikokset jäävät rankaisematta, mikä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö tätä nuorempien rikoksiin kohdistettaisi toimia viranomaisten taholta. (Laki nuorista rikoksentehtävistä 1§; Äärelä

2012, 50, Salmi ym. 2015, 197.) Usein nuoruus kuitenkin määritellään kehityspsykologisen näkökulman mukaan ihmisen yhtenä kehitysvaiheena.

Erilaiset määritelmät ja näkemykset nuoruudesta määrittävät myös sitä, kuinka nuorten tekemiin rikoksiin suhtaudutaan. Rikoksia pidetään usein nuoruuteen kuuluvana ohimenevänä aiheena, mutta ne myös mielletään riskitekijöiksi nuoren omalle kehitykselle (Honkatukia & Kivivuori 2006, 1). Nuoruuden ja siihen liittyvien ongelmien – kuten rikosten teon – ymmärtäminen osana iälle tyypillistä kehitysvaihetta, on alkujaan myönteinen ajattelutapa, sillä kypsymisen myötä nuoruuteen liittyvien ongelmien nähdään katoavan. Kehitysvaiheeseen liittyvä näkökulma voi kuitenkin olla ongelmallista, koska se itsessään neutralisoi ja rationalisoi nuorten rikollisuutta, mikä voi pahimmillaan edistää nuorten norminvastaista käyttäytymistä ja toimintaa. (Kivivuori 1994, 175–232, Honkatukia ym. 2006, 212–213 mukaan.) Tässä kandidaatintutkielmassa määrittelen nuoruuden legaalisten ikärajojen määrittämänä ikävaiheena ja yksilön ikään yhteydessä olevana kehitysvaiheena. Rajaankin näiden määritelmien keinoin nuoriksi 15–17-vuotiaat.

Myös rikokset ovat monella tavalla määriteltävissä. Kriminologisessa tutkimuksessa rikollisuutta ei myös useinkaan jaotella rikoslajin mukaan (Elonheimo 2010, 27), mikä johtuu siitä, että eri rikoslajit liittyvät vahvasti toisiinsa ja niiden taustalla on samanlaisia tekijöitä (mt. 2010, 76). Pääsääntöisesti rikoksia tarkastellaan legaalisesta ja sosiologisesta näkökulmasta: legaalisessa määrittelyssä rikokset ovat sidottuna lain rikkomiseen, kun taas sosiologisessa määrittelyssä rikokset sisältävät lain rikkomisen ohella myös sellaisia toimia, joita ei ole määritelty laissa rikoksiksi (Laitinen & Aromaa 1993, Ellosen 2008, 24 mukaan; Pekkarinen 2010, 20). Usein puhutaan myös nuorten rikekäyttäytymisestä tai rikoskäyttäytymisestä (Salmi 2006, 191; Ellonen 2008, 14; Äärelä 2012, 48). Näissä käsitteissä viitataan sosiologiseen näkökulmaan rikoksista.

Yksinkertaisuudessaan legaalisesta eli lainopillisesta näkökulmasta rikollisuutta voidaan kutsua käyttäytymiseksi, mikä rikkoo rikoslakia, ja nuorisoriikollisuudesta voidaan puhua silloin, kun kyseenomainen käyttäytyminen tapahtuu tiettyssä iässä (Elonheimo 2010, 13). Määrittelen väkivaltarikokset legaalisesta näkökulmasta. Väkivaltarikokset voidaan sijoittaa osaksi rikoslakirikoksia, joilla tarkoitetaan rikoksia, jotka on kriminalisoitu rikoslaissa (Kivivuori 2006, 35). Rikoslakirikokset ovat vakavampia kuin muualla lainsäädännössä kriminalisoidut teot (Marttunen 2006, 285) ja yleensä väkivaltaista rikollisuutta pidetään

yhteiskunnallisesti vakavampana ongelmana kuin esimerkiksi talousrikollisuutta (Jokela 2006, 102). Väkivallalla tarkoitetaan rikosoikeudellisesta näkökulmasta tahallista tekoa, joka on kohdistunut toisen henkilön henkeen tai terveyteen (Saarikkomäki & Tanskanen 2018, 206). Väkivaltarikoksia ovat rikoslain mukaan henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset (Rikoslaki 1889/39 21 luku 1–15§), joita ovat muun muassa tappo (Rikoslaki 1889/39 21 luku 1§), murha (Rikoslaki 1889/39 21 luku 2§), vakavuudeltaan eri asteiset pahoinpitelyt (Rikoslaki 1889/39 21 luku 5–7§) sekä kuolemantuottamukset (Rikoslaki 1889/39 luku 21 8–9§). Väkivaltarikollisuutta on kirjallisuuden pohjalta tarkasteltu kuitenkin yleensä suppeammin. Esimerkiksi Rytönen (2014, 20) on määritellyt nuorten vakaviin väkivaltarikokseen henkirikoksen eli tapot, murhat ja surmat tai teot, joita on tutkittu henkirikoksen yrityksenä, törkeänä pahoinpitelynä tai törkeänä ryöstönä. Usein myös henkirikoksia on tutkittu pelkästään (Lehti & Kivivuori 2015, 21). Tässä kandidaatintutkielmassa viitatessani väkivaltarikokseen tai ylipäätään nuorten rikollisuuteen tarkoitan lähinnä eri asteisia pahoinpitelyitä ja henkirikoksia.

Alle 18-vuotiaiden nuorten osuus poliisin tietoon tulleesta väkivaltarikoksista on varsin pieni (Salmi ym. 2015, 198–199). Nuorten tekemät vakavat väkivaltarikokset liittyvät yleensä törkeisiin pahoinpitely- ja ryöstörikokseen (Salmi 2012a, 232–233). Nuorten väkivaltarikollisuudelle tyypillistä päihtyneisyys (Lehti 2006, 72, 75; Marttunen 2006, 289; Elonheimo 2010, 62; Rytönen 2013, 23; Lehti & Kivivuori 2015, 27; Lehti ym. 2018, 29; Lehti 2020, 39) ja ryhmäluonteisuus (Salmi 2005, 73; Lehti 2006, 64, 93; Elonheimo 2010, 23; Lehti & Kivivuori 2015, 26; Lehti ym. 2018, 28–29; Lehti 2020, 39). Nuorten väkivaltarikollisuus – poiketen vanhemmista ikäryhmistä – myös kytkeytyy hyvin usein omaisuusrikokseen (Lehti & Kivivuori 2015, 25–26; Lehti ym. 2018, 28). Nuorten väkivaltarikollisuus on usein myös suunnittelematonta (Marttunen 2006, 289) ja vaikeammin ennakoitavaa (Lehti & Kivivuori 2015, 26; Lehti 2020, 39). Yleensä myös pojat ovat tyttöjä aktiivisempia väkivaltarikosten tekemisessä (Elonheimo 2010, 15). Nuorten rikollisuus näyttäisi olevan myös polarisoituvaa, jolla viitataan siihen, että huono- ja hyväosaisuus kasautuvat ja siirtyvät kauemmaksi toisistaan (Kuula & Marttunen 2009, 41; Elonheimo 2010, 16–17, 56–57). Tämä tarkoittaa sitä, että nuoret, jotka tekevät rikoksia, tekevät niitä enemmän samalla, kun osuus niistä nuorista, jotka pidättäytyvät rikoksien teosta kasvaa (Kivivuori & Salmi 2005, Äärelän 2012, 56 mukaan; Honkatukia & Kivivuori 2006, 9). Rikokset kasautuvat usein moninkertaisille uusijoille (Elonheimo 2010, 4), joiden

vakavin ryhmä on väkivaltarikokseen syyllistyneet pojat, jotka kuuluvat lastensuojelun piiriin (Savolainen ym. 2007, 10–12; Ääreä 2012, 54–55).

Helsingin yliopiston kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin vuoden 2021 katsauksen mukaan nuorten rikollisuus on muuttunut aiempaa väkivaltaisemmaksi (Kaakkinen & Näsi 2021, 1) ja nuorten suhtautuminen toisten nuorten tekemiin rikoksiin on kääntynyt hieman rikosmyönteisempään suuntaan viime vuosien aikana (mt. 2021, 20). Nuorten väkivalta itsessään ei ole kuitenkaan katsauksen mukaan lisääntynyt vaan jäänyt viimekertaisen (2016) mittauksen tasolle (mt. 2021, 1, 9). Vaikuttaisikin siltä, että nuorten rikollisuudessa on viime vuosien aikana tapahtunut muutoksia, jotka voivat olla seurausta jostain syvemmästä yhteiskunnan rakenteisiin liittyvästä ilmiöstä tai viime vuonna alkaneesta koronaepidemiasta ja sen aiheuttamasta sosiaalisen kontrollin puutteesta, mikä on ilmennyt muutoksina nuorten arjessa. Koronaepidemian vaikutuksesta nuorten rikollisuuteen näyttäisi tukevan myös Lehden (2006, 94) esittämä havainto siitä, että nuorten väkivaltarikollisuudet ovat kiinteästi kytköksissä yhteiskunnallisiin murroksiin. Koronaepidemian voidaan nähdä aiheuttaneen yhteiskunnallisen murroksen, koska se on muuttanut monella tapaa yhteiskunnan toimintaa. Lisäksi koronaepidemian aiheuttamaa sosiaalisen kontrollin puutetta tukee Elonheimon (2010, 16) esittämä havainto siitä, että nuorisoon liittyvät ongelmat voivat liittyä joutilaisuuteen ja tilaisuuksiin tehdä rikoksia. Koronaepidemian vuoksi sosiaalinen kontrolli on heikentynyt – nuorten organisoituja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia on kavennettu ja koulua käydään etänä. Sosiaalisen kontrollin puute aiheuttaa joutilaisuutta ja ajaa nuoria etsimään tekemistä ja virikkeitä muualta. Nämä tekemiset ja virikkeet voivat olla kiellettyjä ja normien vastaisia (mt. 2010, 61).

2.2 Formaalin ja informaalin sosiaalisen kontrollin lähteet: lastensuojelu ja perhe

Perheen ja lastensuojelun voidaan nähdä ilmentävän sosiaalisen kontrollin kahta eri muotoa. Lastensuojelu näyttäytyy formaalin, eli virallisen sosiaalisen kontrollin harjoittajana, kun taas perhe ja siihen liittyvät toimintatavat ilmentävät informaalia, eli epävirallista sosiaalista kontrollia. Määrittelen seuraavaksi kyseiset käsitteet pyrkien hahmottamaan niiden merkityksen sosiaalisen kontrollin viitekehyksessä.

Nuorten vakava väkivaltarikollisuus on yhteydessä yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen (Lehti & Kivivuori 2015, 27) ja vankilarangaistukseen tuomitun nuoren henkilön nähdään olevan erityisessä syrjäytymisvaarassa (Äärelä 2012, 57). Vankeusrangaistus voi pahimmillaan vahvistaa nuoren henkilön syrjäytymisprosessia sekä sosiaalista häntä rikolliseen elämäntapaan. Tästä syystä nuoria ei yleensä Suomessa tuomita vankilaan. (Mt. 2012, 3, 60–61.) Nuorisoriikollisuus onkin tästä syystä ollut kautta aikojen merkittävä nuoriso- ja sosiaalityön toimenpiteiden kohde (Harrikari 2006, 249; Marttunen 2008, 360; Pekkarinen 2010; Pekkarinen ym. 2019, 16) ja suurin osa nuorista, jotka ovat tehneet jonkin vakavan väkivallanteon, ovat olleet ennen tekoa jossain vaiheessa elämäänsä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen piirissä (Hagelstam & Häkkänen 2006, 112; Lehti 2007, 39, 43; Punamäki ym. 2011, 18; Sisäasiainministeriö 2012, 48–49). Monia rikollisia tekoja tehneitä nuoria yhdistävät rikkinäinen kotitautu, sijoitusten kasautuminen, irrallisuus ja negatiivisuus vertaissuhteissa sekä yhteiskuntaan kiinnittymisen vaikeus (Harrikari 2006, 270). Tärkeää on kuitenkin muistaa, että alaikäisten rikoskäyttäytyminen on vain yksi alue muiden joukossa lastensuojelun kohderyhmästä (Marttunen 2008, 357) ja useimmiten lastensuojelun asiakkuudessa on kyse muista lastensuojelun tarvetta aiheuttaneista tekijöistä kuin nuoren rikollisesta käyttäytymisestä (mt. 2008, 360).

Lastensuojelu voidaan määritellä julkisen vallan organisoimana ja lailla säädeltyinä ammatillisena toimintana, jossa on kyse monitasoisesta juridis-hallinnollisten ja sosiaalipedagogisten käytäntöjen verkosta (Harrikari 2006, 250). Lastensuojelua säätelevät vahvasti monet eri lait. Näiden lakien normihierarkian huipulla ovat kansallista lainsäädäntöä ohjaavat kansainväliset sopimukset, kuten YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus ja kansallinen perusoikeussäätely (mt. 2006, 263). YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus edellyttää, että kaikissa alaikäistä koskettavissa viranomaistoimenpiteissä on huomioitava ensisijaisesti lapsen etu ja sen toteuttaminen (Marttunen 2008, 365). Lastensuojelua säätelee myös lastensuojelulaki (417/2007) ja sitä täydentävät muu sosiaalihuollon lainsäädäntö ja hallinnollista menettelyä koskevat lait. Näitä ovat muun muassa hallintolaki (2003/434) ja sosiaalihuoltolaki (2014/1301). (Harrikari 2006, 263.)

Lastensuojelulaissa (417/2007) säädetään lastensuojelun keskeisistä periaatteista. Nämä periaatteet ovat kiinteästi yhteydessä perus- ja ihmisoikeussäätelyyn ja lapsen oikeuksiin. (Araneva 2018, 48.) Lastensuojelun keskeisiin periaatteisiin kuuluvat alaikäisen nuoren suotuisan kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen sekä hänen vanhempiansa, huoltajiensa ja

muiden kasvatuksesta ja hoidosta vastaavien henkilöiden tukeminen nuoren kasvatuksessa ja huolenpidossa (Lastensuojelulaki 417/2007 4 §; Araneva 2018, 48). Näihin periaatteisiin kuuluvat myös nuoren oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Nämä oikeudet turvataan nuoren yleisiin kasvuoloihin vaikuttamalla, tukemalla huoltajia nuoren kasvatuksessa sekä toteuttamalla perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua. (Lastensuojelulaki 417/2007; Marttunen 2008, 365.)

Kuten jo johdannossa mainitsin, nuorisrikollisuuden hoito ja siihen puuttuminen perustuvat Suomessa vahvasti huoltomalliin, jossa lähtökohtana ovat nuoren tuen ja hoidon tarve. Näitä lähtökohtia Suomessa arvioivat lastensuojelun ja sosiaalityön ammattilaiset. (Harrikari 2006, 251; Harrikari 2008, 139.) Huoltomallin mukaiset käsitykset nuorten rikollisuuden syistä ohjaavat lastensuojelun toimintaa ja tapoja ”hoitaa” nuorten rikollista käyttäytymistä. Huoltomalli näkee rikollisuuden olevan sosiaalinen ja/tai psykologinen häiriö, johon voidaan ja tuleekin puuttua (mt. 2006, 252; Kuula ym. 2006, 325). Rikollisuuden nähdään huoltomallin ja näin myös lastensuojelun raameissa oireeksi syvemmistä sosiaalisista ja/tai psykologisista häiriöistä, kuten päihdeongelmista, masennuksesta tai perheväkivallasta (Marttunen 2008, 396). Tästä johtuen nuorta ei nähdä teostaan vastuussa olevaksi henkilöksi, vaan ennemminkin olosuhteiden uhriksi, mikä edelleen ohjaa rikolliseen tekoon suhtautumista. Rikollisesta teosta aiheutunutta tilannetta arvioidaankin kokonaisvaltaisesti nuoren tuen ja avun tarpeen näkökulmasta ja mahdolliset toimenpiteet – kuten huostaanotto – perustellaan lapsen edulla. (Pekkarinen 2010, 19.) Nuoren tuen tarvetta arvioidaan lastensuojelussa sekä menneen, nykyhetken ja tulevan aikaperspektiivin raameista. Nykyhetken tuen tarpeelle haetaan selityksiä menneestä elämänhistoriasta, mutta samaan aikaan arvioidaan myös sitä, millaisia toimenpiteitä tulevaisuudessa tulee tehdä, jotta nuoren tuen tarve täyttyy (Harrikari 2006, 251).

Lastensuojelun tavoitteena ei ole siis langettaa nuorelle rangaistusta hänen rikollisesta teostaan, vaan pyrkiä vastaamaan niihin tekijöihin, jotka selittävät nuoren rikollista käyttäytymistä. Näihin tekijöihin pyritään vastaamaan tukemisella ja auttamisella (Marttunen 2008, 365). Toisaalta lastensuojelun toimenpiteisiin liittyy myös tuen ja auttamisen lisäksi kontrolli. Tuen ja kontrollin välinen tasapaino on yksi lastensuojelun ”ikuisuuskyseistä”: toisaalta lastensuojelussa perheet joutuvat sosiaalityöntekijöiden kontrollitoimenpiteiden kohteeksi, mutta toisaalta taas sosiaalityöntekijöiden tarjoaman

avun ja tuen vastaanottajiksi (Juhila 2006, 7). Tuen ja kontrollin jännite on jatkuvasti läsnä lastensuojelussa ja aina ei pystytä edes määrittelemään, kummasta toimenpiteestä on kysymys (Pekkarinen 2010, 171). Lastensuojelulain mukaisia toimenpiteitä ovat ensisijaisesti avohuollon tukitoimet ja viimesijaisesti huostaanotto (Äärelä 2012, 50; Marttunen & Salmi 2010, 223). Näiden toimenpiteiden tarkoituksena on ehkäistä lapsen kasvuolosuhteista, lapsen huolenpidon puutteista tai lapsen omasta käyttäytymisestä – tässä tapauksessa väkivaltaisesta rikoskäyttäytymisestä – aiheutuvaa vahingollista vaikutusta lapsen kehitykselle ja terveydelle (Araneva 2018, 50).

Perhe käsitteenä on monin tavoin määriteltävissä, ja usein perheestä puhuttaessa ihminen määrittää sen omien tunteiden ja kokemusten perusteella. Perhettä on vaikeaa ottaa käsitteellisesti haltuun ja nykyaikaan sidoksissa olevaa perhettä on lähes mahdotonta määrittellä yksiselitteisesti (Terävä & Böök 2018, 86). Perheelle ei siis ole mitään tiettyä universaalia ja yhtäpitävää määritelmää.

Perheeseen liittyy monia erilaisia ja eri tasoisia suhteita, ilmiöitä ja tunteita. Neuvottelut ja sopimukset sekä vallankäyttö ja siihen liittyvät kiistat ovat olennaisella tavalla osa perhettä (Notko & Sevón 2018, 66). Perheen voidaan nähdä olevan yhteisö, joka tarjoaa lapselle juuret ja vakaan identiteetin. Kehityspsykologinen näkökulma korostaakin perheessä muodostuvien kiintymyssuhteiden tärkeyttä lapsen eheän identiteetin kypsymiselle (Forsberg 2018, 31). Perhe voidaan määrittää myös ihmisoikeuksien julistuksen 16 artiklan mukaan yhteiskunnan ja valtion suojaan oikeutetuksi yhteiskunnan luonnolliseksi ja perustavaksi ydinosaaksi (Nieminen 2013, 119). Kehityspsykologista näkökulmaa ja ihmisoikeuksia painottava näkemys perheestä on vallalla myös lastensuojelun kentällä, sillä lastensuojelun toiminta perustuu vahvasti ihmisoikeuksiin ja lastensuojelun määritelmä lapsuudesta ja perheestä nojaa vahvasti kehityspsykologisiin aatteisiin.

Yleisin ja ehkä jopa stereotyyppisin käsitys perheestä on yhdysvaltalais sosiologi Talcott Parsonsin (1902–1972) määritelmä universaalista ydinperheestä, jota yhteiskuntatieteilijät ovat käyttäneet laajasti (Pirkanen & Eerola 2018, 13). Ydinperheeseen nähdään kuuluvan äiti, isä ja lapset, joilla on omat erikoistehtävänsä perheessä, jonka myötä myös erilaiset sukupuoliroolit syntyvät. Kyseisessä määritelmässä lapset nähdään alttiiksi vanhempien harjoittamalle sosialisatiolle. Sosialisatio aiheuttaa perheessä erilaisia asemia ja universaalien ydinperhe -käsitteen määritelmän mukaisesti vanhemmilla nähdään olevan

perheessä enemmän vaikutusvaltaa kuin lapsilla. (Parsons 1955, Jallinojan 2014, 23, 25 mukaan.) Kyseistä määritelmää on kuitenkin kritisoitu paljon sen väittämästä universaalista luonteesta ja siitä, että se pitää sisällään jäykkiä sukupuolirooleja (Jallinoja 2014, 30–31; Pirskanen & Eerola 2018, 13).

Perhettä ei enää nykyaikana nähdä pelkästään saman katon alla asuvana yksikkönä, johon kuuluvat vain biologiset vanhemmat ja lapset (Pirskanen & Eerola 2018, 15). Perhe määrittyy vahvasti elämäntilanteen kautta, jolloin yksilöllä voi olla elämän aikana – tai jopa samaan aikaan – useita eri perheitä (mt. 2018, 14). Tämä on erittäin oleellista lastensuojelun kentällä, sillä jos nuori on sijaishuollon piirissä, hänellä on oman biologisen perheensä lisäksi myös sijaisperhe. Nämä eri perheet ovat olemassa nuorelle samaan aikaan, eivätkä ne sulje toisiaan pois, vaikka usein perheestä puhuttaessa oletetaan, että ihmisellä on vain yksi perhe (mt. 2018, 14). Olemassa onkin siis moninaisia perhe- ja läheissuhteita, jotka eivät perustu verisiteille tai yhteisen kodin jakamiselle. Tällaisia ovat muun muassa edellä mainitsemani sijaisperhe sekä eroperheet ja uusioperheet (Jämsä 2004, Pirskanen & Eerolan 2018, 15 mukaan; Linnavuori 2007; Murtorinne-Lahtinen 2011, 195; Hämäläinen 2012, 155–157; Hiltunen 2015, 13–14).

Tässä kandidaatintutkielmassani määrittelen perheen lastensuojelun raameissa yhteisöksi, johon kuuluvat vanhemmat, sisarukset ja isovanhemmat. Nämä perheenjäsenet voivat olla nuorelle verisukulaisia tai uusioperheen kautta tulleita merkityksellisiä henkilöitä. Näin ollen määritelmäni perheestä mukailee pitkälti Parsonsin (1955) määritelmää ydinperheestä, mutta nykyaikaan yhdistettynä sovellan siihen myös muita perhesuhteita, jotka eivät perustu biologisuuteen tai saman katon alla asumiseen. Kandidaatintutkielmassani painotan vanhempien merkitystä nuorten väkivaltaiseen rikolliseen käyttäytymiseen. Sivumäärän puitteissa en ota tarkemmin kantaa sisarusten tai isovanhempien rooliin nuorten väkivaltarikollisuudessa.

Suomessa tunnetaan huonosti keinoja, joilla voidaan tukea perhettä nuorisoriikollisuuden ehkäisemiseksi. Tästä syystä perheen merkitystä olisi perustellusti kannattavaa nostaa yhteiskunnalliseen keskusteluun Suomessa entistä enemmän. (Pekkarinen ym. 2019, 18.) Nuoren rikoskäyttäytymiseen yhteydessä ovat muun muassa vanhempien vähäinen valvonta ja kommunikaatio (Baz & Fernández-Molina 2018, 247) ja ne nuoret, joiden vanhemmat kokevat vaikeuksia vanhemmuudessa tai joiden perheen ongelmiin sosiaaliviranomaiset

ovat puuttuneet, yleisemmin uusivat rikoksia (Acosta ym. 2017, 707). Perheellä on siis tärkeä yhteys nuorten rikoskäyttäytymiseen, joten olennaista olisi tiedostaa ja ymmärtää keinoja, joilla perheitä voidaan tukea esimerkiksi lastensuojelun kentällä. Tämä auttaisi tehokkaammin ehkäisemään nuorten rikollisuutta ja lisäämään perheiden ja sen jäsenten hyvinvointia.

3 HIRSCHIN SOSIAALISEN KONTROLLIN TEORIA TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ

Tutkielmani käsittelee nuorten väkivaltarikollisuutta sosiaalisen kontrollin näkökulmasta. Rajasin tutkielmani koskemaan alle 18-vuotiaita nuoria, koska alaikäiset nuoret lukeutuvat lastensuojelun avo- ja sijaishuollon piiriin. Lastensuojelun avo- ja sijaishuollossa sosiaalisen kontrollin muodot ovat jälkihuoltoon verrattuna enemmän keskeisemmässä asemassa. Sosiaalinen kontrolli toimii kandidaatintutkielmassani teoreettisena viitekehyksenä, koska se ilmentää hyvin lastensuojelun ja perheeseen liittyvien tekijöiden vaikutusta nuorten väkivaltaiseen rikoskäyttäytymiseen. Kirjallisuudesta nousi esille, että sosiaalisesta kontrollista käytetään usein myös lähikäsitteenä sosiaalista pääomaa ja sosiaalista tukea. Monissa kriminologisissa tutkimuksissa sosiaalista pääomaa käytetään lähes synonyymina sosiaalisen kontrollin käsitteelle (Kubrin & Weitzer 2003, Kääriäisen ym. 2005, 30 mukaan). Erona voidaan kuitenkin nähdä, että sosiaalinen pääoma on sosiaalista kontrollia paljon laajempi ja epämääräisempi käsite, johon sisältyy sosiaalisen kontrollin eri muodot.

3.1 Sosiaalisen kontrollin teoria rikollisuuden selittäjänä

Rikollisuutta ja syitä sen kehittymiselle on kautta aikojen selitetty erilaisilla kriminologisilla teorioilla. On muun muassa esitetty, että antisosiaalinen taipumus tai itsekontrollin puute (Gottfredson & Hirschi 1990, Elonheimon 2010, 25 mukaan) olisi eräänlainen yleinen taustamuuttuja, jota erilaiset rikollisuuden muodot ilmentävät (Farrington 2005b, Elonheimon 2010, 25 mukaan). Tällainen näkemys kohdistaa katseen yksilöön ja hänen sisäisiin ominaisuuksiinsa, joilla rikollisuutta ja sen kehittymistä pyritään selittämään. Rikollisuuden eri muotoja yhdistävää ja ilmentävää yleistä taustatekijää on pyritty myös

havainnollistamaan enemmän yhteisön näkökulmasta, painottaen yksilön yhteisöön liittyviä tekijöitä rikollisuutta ja sen kehittymistä selittävinä tekijöinä. Tällainen yhteisötekijöitä painottava, rikollisuuden eri muotoja yhdistävä elementti tunnetaan sosiaalisen kontrollin käsitteenä. Yleistä teoriaa rikollisuuden synnystä onkin luotu erityisesti informaalin sosiaalisen kontrollin käsitteen varaan (Sampson & Laub 1993, Elonheimon 2010, 25 mukaan).

Sosiaalisen kontrollin teorialla on pitkät ja laajalle ulottuvat juuret yhteiskuntafilosofiassa ja yhteiskunnallisessa tutkimuksessa (Kivivuori ym. 2018, 164). Sosiaalisen kontrollin teoria on kontrolliteorian yksi päämuoto. Toinen päämuoto kulkee nimellä itsek kontrollin teoria. Kuten jo edellä mainitsin kyseiset rikollisuutta selittävät teoriat löytävät rikollisuuden syyn eri näkökulmista: itsek kontrollin teoria paikantaa rikollisuuden selittäväksi syyksi itse rikoksentekijän ja hänen ominaisuutensa, kun taas sosiaalisen kontrollin teoria selittää rikollisuuden syntyä yksilön irtautumisella hänelle tärkeistä yhteisöistä ja niihin muodostuneista sosiaalisista siteistä. (Kivivuori 2006, 165–166; Kivivuori 2013, 187.)

Kyseiset teoriat kuitenkin ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa (Ward ym. 2015, 1226), sillä niiden kehittäjänä on ollut sama henkilö. Travis Hirschi kehitti vuonna 1969 sosiaalisen kontrollin teorian ja 1990-luvulla yhdessä Michael Gottfredsonin kanssa itsek kontrollin teorian. Alhaisen itsek kontrollin väitetään olevan suhteellisen vakaa piirre, mikä kasvattaa yksilön todennäköisyyttä osallistua rikollisiin tekoihin ja sen oletetaan pitkälti olevan seurausta heikoista vanhemmuustaidoista varhaislapsuudessa (Boman ym. 2012, 1527). Vanhempien kasvatuskäytännöt, kuten riittävä läsnäolo ja valvonta sekä vanhempien kyky tunnistaa sopimatonta käyttäytymistä ja ohjata nuorta oikeaan suuntaan ovat itsek kontrollin kehittämisessä keskeisessä asemassa (Gottfredson & Hirschi 1990, 96–100, Salmen 2005, 79 mukaan). Näin ajateltuna sosiaalisen kontrollin voidaan nähdä vaikuttavan itsek kontrollin tason muodostumiseen, mikä edelleen vaikuttaa tulevaisuudessa yksilön riskiin osallistua rikollisuuteen ja rikollisiin tekoihin. Sosiaalinen kontrolli sekä vaikuttaa itsek kontrollin kehittämiseen että myös itsek kontrollin vaikutuksiin. Sosiaalinen kontrolli voikin kumota heikon itsek kontrollin vaikutuksen ja näin estää nuoren ajautumista rikosuralle (Kivivuori 2013, 196).

Sosiaalisen kontrollin teorian mukaan rikollinen toiminta on seurausta yksilöiden heikentyneestä tai rikkoutuneesta kiinnittymisestä yhteiskuntaan (Hirschi 1969, 16). Teoriaa

kutsutaan usein myös sosiaalisten siteiden teoriaksi, koska se selittää rikollisuutta sosiaalisten siteiden heikkoudella tai niiden puuttumisella (Kivivuori 2013, 187; Gault-Sherman 2012, 122). Teorian viitekehyksenä toimiikin vahvasti sosiaalisten siteiden näkökulma (Gault-Sherman 2012, 122). Teorian mukaan vahvat sosiaaliset siteet estävät rikollisuutta, kun taas heikot siteet tarjoavat vain vähän vastustusta rikollisuudelle (Booth ym. 2018, 423). Kyseinen teoria ei pyri vastaamaan kysymykseen miksi ihmiset tekevät rikoksia, vaan selittämään sosiaalisten siteiden voimalla sitä, miksi me emme tee rikoksia (Hirschi 1969, 34). Rikoksien tekoa estävät sidokset muihin ihmisiin ja laillisiin instituutioihin. Yksinkertaisuudessaan sosiaalinen kontrolli selittää normien ja lain noudattamista, kun taas sen puute selittää rikollisuutta. (Kivivuori 2006, 165.)

Sosiaalinen kontrolli on monitasoinen ja dynaaminen käsite (Ellonen 2008, 51), joka voidaan jakaa epäviralliseen eli informaaliin ja viralliseen eli formaaliin sosiaaliseen kontrolliin (Kivivuori 2006, 166). Virallinen sosiaalinen kontrolli on instituutioiden ja viranomaisten harjoittamaa kontrollia (Salmi ym. 2009, 15). Yleisin virallisen sosiaalisen kontrollin harjoittaja on poliisi, mutta olemassa on myös muita tahoja, joilla on lakiin perustuva ja lailla rajattu toimivalta harjoittaa sosiaalista kontrollia. Tällaisia tahoja ovat muun muassa lastensuojelun toimijat ja koulun henkilökunta. (Kivivuori ym. 2018, 266.) Epävirallinen sosiaalinen kontrolli on epämääräisempi ja väljempi käsite kuin edeltäjänsä (Kivivuori 2006, 166). Epävirallinen sosiaalinen kontrolli kuitenkin paikantuu yhteisöissä ja lähisuhteissa tapahtuvaksi kontrolliksi (Salmi ym. 2009, 15). Näitä yhteisöjä ja lähisuhteita ovat muun muassa perhe, koulu ja kaverit (Silver & Miller 2004, 555; Warner 2014, 425; Cepeda ym. 2016, 1533). Se pitää sisällään niin ystävien paheksunnan kuin vanhempien harjoittaman valvonnan ja vanhemmilta saadut rangaistukset (Kivivuori 2006, 166; Kivivuori 2013, 190). Epävirallista kontrollia ovat myös sellaiset toimet – kuten vaikkapa lapsen kurittaminen ruumiillisesti tai oman käden oikeus – joita virallinen kontrolli pyrkii estämään (mt. 2013, 190). Olennaista on, että epävirallinen sosiaalinen kontrolli korostaa ihmissuhteiden rakennetta, mikä yhdistää ihmiset toisiinsa ja sosiaalisiin instituutioihin (Cepeda ym. 2016, 1533).

Hirschi (1969) on jaotellut neljä erilaista tapaa tai mekanismia sosiaalisista siteistä, jolla sosiaalinen on kontrolli vaikuttaa yksilöiden rikollisuuteen. Englannin kielestä suoraan käännettynä nämä neljä mekanismia ovat kiintymys (attachment), sitoutuminen (commitment), osallistuminen (involvement) ja usko (belief). (Hirschi 1969, 16.) Näistä

mekanismeista kiintymys kuvastaa yksilön läheisiä ihmissuhteita ja niiden laatua, sitoutuminen yksilön kokemusta yhteisön arjellisten toimintojen mielekkyydestä ja palkitsevuudesta, osallistuminen yksilön osallistumisaktiivisuutta yhteisön toimintoihin sekä usko yksilön luottamusta yhteisön normien moraaliseen oikeuteen (Hirshi 1969; Ellonen 2008, 52). Kivivuori (2006; 2013; 2018) on kuitenkin kääntänyt kyseiset mekanismit englannin kielestä hieman eri tavalla. Hän on määritellyt mekanismit a) tunnepohjaisiksi siteiksi muihin ihmisiin (attachment) b) motivoituneeksi sitoutumiseksi laillisiin instituutioihin ja valintoihin (commitment) c) ajan käyttämiseksi laillisiin toimintoihin ja harrastuksiin (involvement) d) lain noudattamista suosiviin uskomuksiin (belief) (Kivivuori 2006, 166–167; Kivivuori 2013, 191, 221; Kivivuori ym. 2018, 165–166).

Kiintymys tai Kivivuoren (2006; 2013; 2018) sanoin tunnepohjaiset siteet kuvastavat nuoren ja hänen vanhempansa välistä läheisyyttä sekä muita tärkeitä ihmisiä nuoren elämässä. Kiintymys pitää sisällään vanhempien toteuttaman valvonnan määrän nuorta kohtaan, kommunikaation laadun vanhemman ja nuoren välillä ja sen kuinka paljon vanhemmat ja nuori viettävät aikaa yhdessä sekä vanhempien tietämyksen nuoren kavereista ja erinäiset luottamuskysymykset. (Hirschi 1969; Booth ym. 2008, 425). Kiintymys merkityksellisiin ihmisiin aiheuttaa sen, että nuori välittää heidän mielipiteistään ja pyrkii räätälöimään käyttäytymistään siten, että hän saa hyväksyntää tärkeiksi pitämiltään ihmisiltä (Gault-Sherman 2012, 122), kuten vanhemmilta ja ystäviltä. Vahvan vanhempiin kiintymisen kautta nuori hyväksyy vanhempien säännöt ja normit (Hirschi 1969, 30), mikä lisää uskomusta moraaliin ja vähentää näin rikollisuutta (Laundra ym. 2002, 403–404). Hirschi (2004) näkeekin perheeseen kiintymisen ja erityisesti rakastavat siteet vanhempiin avain asemassa rikollisuuteen osallistumisessa: ilman riittävän vahvaa kiintymystä vanhempiin, nuoret ovat vapaita moraalisesti määrätyiltä säännöiltä, mikä lisää taipumusta rikollisiin tekoihin osallistumiseen (Hirschi 2004, Hoffmannin & Dufurin 2018, 1527 mukaan).

Sitoutuminen on seurausta oikeanlaisesta kiintymyksestä ja prososiaalisten normien sisäistämisestä (Booth ym. 2008, 426). Sitoutuminen institutionaalisiin rakenteisiin, kuten perheeseen, koulutukseen tai työhön suojaavat nuorta rikolliselle polulle ajautumiselta. Sitoutuminen voidaan nähdä eräänlaisena sijoituksena, jossa nuori investoi aikaa, energiaa ja myös itseänsä joihinkin tiettyihin toimintoihin. (Hirschi 1969, 20.) Näihin toimintoihin tehdyt investoinnit vaarantuvat, jos nuori päättää osallistua rikolliseen toimintaan.

Osallistumisella tarkoitetaan ajan käyttämistä laillisiin toimintoihin (Hirschi 1969, 21), mikä heikentää nuoren mahdollisuuksia osallistua rikollisiin toimintaan (Hirschi 1969, 29). Yhteiskunnan instituutioiden – kuten koulun tai työelämän – ulkopuolelle tippuneet nuoret omistavat toimettomuuden vuoksi enemmän vapaata ja jäsentymätöntä aikaa, mikä ennustaa rikollisuuden riskiä (Hirschi 1969, 22; Kivivuori ym. 2018, 166). Viimeisen mekanismin, uskomuksen, nähdään koostuvan kahdesta eri alueesta. Ensimmäinen alue on tieto siitä, mitkä normit ovat voimassa ja toinen alue pitää sisällään käsitykset siitä, kuinka sitovia vallalla olevat normit ovat (Kivivuori 2013, 191). Kun nuoret eivät usko lakiin tai muihin perinteisiin arvoihin, he ovat vapaita osallistumaan rikolliseen toimintaan (Gault-Sherman 2012, 123).

Lyhyesti sanottuna sosiaalisen kontrollin teorian pääteesinä on, että nuoret, jotka eivät omaa vahvoja tunnepohjaisia siteitä normeja noudattaviin henkilöihin, jotka eivät sitoudu laillisiin toimintoihin eivätkä myöskään käytä aikaa näihin toimintoihin ja jotka eivät näe lain noudattamista tärkeänä, tekevät todennäköisesti enemmän rikoksia kuin muut (Kivivuori 2006, 166–167; Kivivuori 2013, 191–192). Painotan kandidaatin tutkielmassani sosiaalisen kontrollin ilmenemistavoista kiintymyksen merkitystä nuorten väkivaltarikoksissa. Kiintymyksen voidaan nähdä olevan sosiaalisen kontrollin teoriassa ensisijaisin ja näin ollen myös tärkein vaihe, sillä muut mekanismit (sitoutuminen, osallistuminen ja uskomukset) seuraavat kiintymystä. Ilman kiintymystä muiden mekanismien toteutuminen vaikeutuu ja nuori on suuremmassa riskissä rikolliselle polulle ajautumiseen.

3.2 Sosiaalisen kontrollin lähikäsitteet

Sosiaalisen kontrollin läheiskäsitteitä ovat sosiaalinen pääoma ja sosiaalinen tuki. Sosiaalista tukea ja kontrollia on erittäin vaikeaa erottaa toisistaan nuorten kohdalla, koska käytännön arjessa kyseiset ilmiöt sulautuvat saumattomasti yhteen edistäen yhdessä nuorten hyvinvointia (Sipilä 1979, Kääriäisen & Ellosen 2005, 346 ja Ellosen 2008, 53 mukaan). Kivivuori (2013, 219) muun muassa nostaa esille, että kontrollia voidaan kutsua sosiaalisesti tueksi, jos se on helpompi hyväksyä sillä nimellä. Myös Wright & Cullen (2001, 695–696) tuovat ilmi, että vaikka tuki ja kontrolli ovat käsitteellisesti erilaisia, ne kietoutuvat tosielämässä erottamattomasti toisiinsa ja empiirisesti tekijät, jotka mittaavat kontrollia ja tukea paikantuvat yhteen samaan tekijään.

Sosiaalisen kontrollin ja pääoman välinen suhde on melko häilyvä, ja kuten jo aiemmin mainitsinkin, käsitteitä käytetään lähes synonyymeina toisilleen (Kubrin & Weitzer 2003 Kääriäisen ym. 2005, 30 mukaan). Lisäksi on esitetty, että sosiaalinen pääoma olisi yksi epävirallisen sosiaalisen kontrollin muoto, joka korostaa moraalisia arvoja (Hoffmann & Dufur 2018, 1526). Sosiaalisen pääoman ja kontrollin käsitteiden välillä onkin paljon samanlaisuuksia. Sosiaalisen pääoman käsitteelle ei ole yksimielistä määritelmää (Portes 1998, 5; Paxton 1999, 89–90; McClenahgan 2000, 565–566; Salmi 2006, 188–189; Moore & Recker 2016, 729), mutta monet sosiaalisen pääoman määritelmät pitävät sisällään paljon samoja tekijöitä, joita sisältyy myös sosiaalisen kontrollin teoriaan (Hirschi 1969; Salmi 2006, 190). Näitä tekijöitä ovat muun muassa sosiaaliset verkostot ja normit (Kääriäinen ym. 2005, 30; Putnam 2000, 19, Mooren & Reckerin 2016, 730 mukaan). Lisäksi molemmat käsitteet pitävät myös perhettä mekanismina, joka vaikuttaa nuoreen ja hänen toimintaansa, kuten rikollisuuteen (Hoffmann & Dufur 2018, 1526) sosiaalistamisprosessin kautta (Wright ym. 2001, 2–3; Dufur ym. 2015, 512–514; Dufur ym. 2016). Suurimpana erona voidaan pitää sitä, että sosiaalisen pääoman käsite on paljon laajempi, väljempi ja epämääräisempi. Lisäksi sosiaalisen pääoman nähdään muodostuvan ihmisten välisistä sosiaalisista verkostoista (Kääriäinen ym. 2005, 30), mikä ilmenee sosiaalisena tukena ja kontrollina (Ellonen 2008, 46).

4 TIEDONHAUN KUVAUS

Suoritin tiedonhaun kandidaatintutkielmaani varten pääosin Jyväskylän yliopiston tietokannan JYKDOKin kautta, mutta hyödynsin myös Helsingin yliopiston kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tietokantaa. Pyrin rajaamaan hakuni pääsääntöisesti vertaisarvioituihin ja pelkkiin verkossa saatavissa oleviin julkaisuihin. Hyödynsin kuitenkin kandidaatintutkielmassani myös lähteitä, jotka eivät olleet vertaisarvioituja. Näitä lähteitä olivat muun muassa Helsingin yliopiston ja kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tietokannasta löytyvät Katsauksia –sarjan tutkimustiedonannot ja Rikollisuustilanne–julkaisut. Katsauksia –sarjan tutkimustiedonannoissa oli antoisaa tietoa erilaisista lastensuojelun keinoista puuttua nuorten rikollisuuteen, joten koin tutkielmani kannalta

olennaiseksi niiden hyödyntämisen. Rikollisuustilanne –julkaisut sen sijaan olivat hyödyllisiä ja ajankohtaisia kuvatessa nuorten väkivaltarikollisuuden piirteitä ja kehitystä.

Aloitin tiedonhakuni helmikuun alussa JYKDOKissa tarkennetulla haulla termeillä *nuoret JA rikollisuus, nuorisoriikollisuus, nuoret JA rikollisuus JA lastensuojelu JA sosiaalityö, rikollisuus JA lastensuojelu*. Ensimmäiset kaksi hakua tuottivat yhteensä 256 ja 249 hakutulosta, joista suurin osa oli kirjoja ja kaksi viimeisintä hakua tuottivat yhteensä 20 ja 44 tulosta, joista myös suurin osa oli kirjoja. Hakutuloksilla löytyi myös muutamia suhteellisen tuoreita pro graduja nuorten väkivaltarikoksista, joiden lähdeluetteloja hyödynsin aineiston keruussani. Edellä mainituilla hakutermeillä saaduista hakutuloksista karsin ne aineistot, jotka olivat väitöskirjoja ja julkaistuja vuoden 2005 jälkeen.

Maaliskuussa jatkoin tiedonhakuani JYKDOKissa käyttämällä tarkennettua kansainvälisten e-aineistojen hakutoimintoa muun muassa hakulausekkeilla *juvenile delinquency, juvenile delinquency AND social control, juvenile delinquency AND child welfare, antisocial behaviour AND child welfare, parenting AND juvenile delinquency*. Kansainvälisiä artikkeleita löytyi runsaasti (lähemmäs 40 000), joten rajasin haun ainoastaan englanninkielisiin ja vertaisarvioituihin artikkeleihin. Lisäksi rajasin aikavälin vuosiin 2008–2021. Ennen rajausta huomasin, että suurin osa artikkeleista, jotka käsittelivät selvästi sosiaalista kontrollia olivat julkaistu 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa.

Pyrin valikoimaan aineistoja, jotka olivat julkaistu maksimissaan 15 vuoden sisällä, mutta valitsin myös omaa harkintaa käyttäen aineistoja, jotka olivat rajaustani vanhempia. Kuten jo edellä mainitsin suurin osa vertaisarvioituista artikkeleista, jotka käsittelivät selvästi sosiaalista kontrollia ja sen merkitystä nuorten rikollisuudessa olivat julkaistu 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa. Tästä syystä valikoin myös näitä vertaisarvioituja artikkeleita kandidaatintutkielmaani, vaikka ne olivat aikarajaukseni ulkopuolella. Pääasiassa valikoin kandidaatintutkielmaani aineistoja, jotka käsittelivät tutkimusongelmani kannalta olennaisia teemoja, kuten nuorten väkivaltarikollisuutta ja sosiaalista kontrollia ilmentäviä tekijöitä. Rajasin sosiaalista kontrollia ilmentäviksi tekijöiksi lastensuojelun ja perheeseen liittyvät tekijät. Näin haaviini jäi aineistot, jotka käsittelivät nuorten väkivaltarikollisuutta, lastensuojelua ja perheeseen liittyviä tekijöitä.

5 PERHETEKIJÖIDEN MERKITYS NUORTEN VÄKIVALTARIKOKSISSA INFORMAALIN SOSIAALISEN KONTROLLIN NÄKÖKULMASTA

Eri rikoslajeilla on pitkälti samanlaiset taustatekijät (Elonheimo 2010, 5) ja yksi näistä taustatekijöistä on perhe. Perhe on tärkeä sosiaalinen instituutio, joka vaikuttaa nuoren käyttäytymiseen merkitsevästi sosiaalisen kontrollin kautta (Cherlin 1978, 634–635). Pyrin seuraavaksi tarkastelemaan perheen rakenteen ja sosioekonomisen aseman sekä perheen toimintatavoista vanhempilapsi-suhteeseen ja vanhemmuuteen liittyvien tekijöiden merkitystä nuorten väkivaltarikoksissa.

5.1 Perheen sosioekonominen asema ja rakenne

Sosioekonominen asema on yksi terveyden ja hyvinvoinnin keskeisistä tekijöistä kaikissa elämänvaiheissa (Galobardes ym. 2006a; Galobardes ym. 2006b; Viner ym. 2012; Härkönen ym. 2018) ja sen on nähty olevan yhteydessä rikollisuuteen (Kivivuori ym. 2018, 154). Alaikäisten nuorten sosioekonomista asemaa mitataan usein vanhempien koulutuksella, tulotasolla ja ammatilla sekä perherakenteella (Galobardes ym. 2006a; Galobardes ym. 2006b). Perheen alhainen sosioekonominen asema ennustaa taipuvaisuutta väkivaltaan (Farrington 1989, 97; Farrington & Welsh 2007, 79). Knaappilan (2020, 9) mukaan suomalaisnuorten sosioekonomiset erot ovat kasvaneet siitä huolimatta, vaikka jo vuosikymmenten ajan suomalaisen terveystalouden yhtenä keskeisimpänä tavoitteena on ollut terveyserojen kaventaminen. Ongelmakäyttäytymisen ehkäisyssä ja sen vähentämiseen tähtäävissä interventioissa tulisi hänen mukaansa huomioida nuorten heikko sosiaalinen asema (mt. 2020, 9), sillä väkivaltarikollisuus on yleisempää niiden nuorten keskuudessa, jotka elävät köyhydessä (De Coster ym. 2006, Graif ym. 2014, 1141 mukaan), joiden vanhemmat ovat matalasti kouluttautuneita ja joidenka perhe on hajonnut (Sourander ym. 2006, 578; Elonheimo ym. 2009, 292, 297)

Perheen talousvaikeuksilla nähdään olevan vaikutusta nuorten väkivaltarikoksiin (Kivivuori ym. 2018, 155) ja perheen köyhyys ennustavan nuorten fyysistä väkivaltaa (McCara & McVie 2016, 72, 75). Perheen köyhyys voi vaikuttaa epäsuorasti nuoren rikolliseen kehitykseen, mikäli perheen taloudelliset vaikeudet vaikuttavat kielteisesti vanhemmuuteen

(Haapasalo 2006, 124–125), heikentävät kasvatuskäytäntöjä (Leinonen ym. 2002) tai lisäävät vanhempien keskinäisiä ristiriitoja (mt. 2006, 124–125). Perheiden köyhyyden ja nuorten rikollisuuden välinen yhteys nähdään johtuvaksi siitä, että heikossa taloudellisessa asemassa olevat vanhemmat eivät jaksaa tai koe tarpeelliseksi kontrolloida lapsiaan (Kivivuori 2013, 221) Tästä syystä hyvä vanhemmuus voi suojata köyhyyden kielteisiltä vaikutuksilta (Haapasalo 2006, 132–133).

Monissa tutkimuksissa on todistettu perheen rakenteen ja rikollisuuden välinen yhteys. Vanhempien ero ja yksinhuoltajuus sekä vanhempien tai asuinpaikan muutokset (Fergusson ym. 1994a, Elonheimon 2010, 24 mukaan; Rantakallio ym. 1995, Elonheimon 2010, 24 mukaan; Henry ym. 1996, 620) ja suuri perhekoko (Hirschi 1969, 239; Wasserman & Seracini 2001, 169–170; Farrington 2003b, 148) ovat perherakenteeseen liittyviä tekijöitä, jotka ovat yhteydessä nuorten rikollisuuteen (Elonheimon 2010, 24).

Hajonneissa perheissä kasvaneet nuoret ovat taipuvaisempia osallistumaan rikollisuuteen (Farrington & Welsh 2007, 67; Schroeder ym. 2010, 580; Salmi 2005, 93; Salmi & Kivivuori 2006, 139; Elonheimon 2010, 4–5, 49–50) ja erityisesti väkivaltarikoksiin (Salmi 2005, 97; Ellonen 2008, 29; Henry ym. 1996, 620). Hajonneen perheen yhteys rikollisuuteen riippuu kuitenkin merkittävästi siitä, millaiset perheen olosuhteet ovat olleet ennen vanhempien eroa ja millaiset ne ovat eron jälkeen. Perheen tilanteen tarkasteleminen ennen eroa ja eron jälkeen selittää merkittäväällä tavalla sen, onko sillä myönteistä vai kielteistä vaikutusta nuoren kehitykseen. Mikäli eron jälkeen vanhempien ristiriidat ja muut ongelmat vähenevät ja tilanne rauhoittuu, erolla on myönteistä – rikollisuutta suojaavaa – vaikutusta nuoren kehitykseen. (Haapasalo 2006, 131–132). Sen sijaan, jos yksinhuoltajuuteen liittyy epävakaata, kumppaneita vaihtuva ja muita ongelmia sisältävä perhetilanne, on sillä kielteistä vaikutusta nuoren kehitykseen ja lisää riskiä rikollisuuteen (mt. 2006, 125). Myös vanhemmuuden laatu ja kasvatuskäytännöt voivat heikentyä sekä asuinolot ja tulotasot muuttua eron ja epävakaan perhetilanteen johdosta, jotka vaikuttavat myös negatiivisesti nuoreen (mt. 2006, 131–132). Epävakaat perheolot ovatkin yksi väkivaltarikoksia tehneitä nuoria yhdistävä tekijä (Hagelstam & Häkkänen 2006, 113).

Perheen rakenteen ja sosioekonomisen aseman nähdään pitkälti välittyvän nuorten rikollisuuteen perheen toimintaan liittyvien tekijöiden kautta. Perheen rakenteen muutokset (Cookston 1999, 107), suuri perhekoko (Nye 1958, 37, Hirschin 1969, 240 mukaan;

Korkiamäki 2013, 43–44) ja yksinhuoltajuus (Cookston 1999, 107; Salmi 2005, 93; Ellonen 2008; Schroeder ym. 2010, 579–580; Tremblay ym. 2003, 220) aiheuttavat nuorten valvonnan ja sosiaalisen kontrollin heikentymistä, mikä lisää nuorten väkivaltaisuutta (mt. 2003, 220). Usein perheen rakenteen ja sosioekonomisen aseman nähdään ennemminkin välittyvän perheen toimintaan liittyvien tekijöiden, kuten konfliktien ja vanhempien riittävyyden (Fergusson ym. 1995, Elonheimon 2010, 58 mukaan; Rutter ym. 1998, Elonheimon 2010, 58 mukaan; Farrington & Welsh 2007, 77–80) tai vanhemmuuden laadun (Kolvin ym. 1998, Elonheimon 2010, 58 mukaan) kautta nuorten rikolliseen käyttäytymiseen. Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan perheen toimintaan liittyvien tekijöiden merkitystä nuorten väkivaltaisessa rikollisuudessa.

5.2 Vanhempi-lapsi-suhde

Sosiaalisen kontrollin teoria korostaa lapsen ja vanhemman suhdetta rikollisuuden ehkäisyssä. Vahvan vanhempi-lapsi-suhteen nähdään sosiaalisen kontrollin teorian viitekehyksestä tarkasteltuna rakentuvan läheisen valvonnan, jatkuvan kurinpidon ja lämpimän vuorovaikutuksen kautta. (Hirschi 1969.) Kriminologiset tutkimukset ovat jatkuvasti todistaneet, että heikko vanhempi-lapsi-suhde ennustaa rikollisuutta (Farrington & Loeber 1999, Farringtonin & Welshin 2007, 64 mukaan), kun taas vahva vanhempi-lapsi-suhde ja läheinen valvonta ovat yhteydessä matalampaan rikollisuuden tasoon (Warr 1993, 258; Rankin & Kern 1994; Unnever ym. 2006). Heikko nuoren ja vanhemman välinen suhde näyttäytyy usein puutteellisena ohjauksena, heikkona valvontana ja vähäisenä kommunikointina, mikä voi altistaa nuorta hakeutumaan epäsosiaaliseen kaveripiiriin ja näin myös väkivaltaisiin tilanteisiin (Rytkönen 2013, 27).

Vanhempien kontrollilla viitataan usein valvontaan, rangaistuksiin ja päätöksenteon kontrollointiin (Harris-McKoy & Cui 2013, 837; Harris-McKoy 2016, 2080). Vanhempien valvonnalla tarkoitetaan sitä, missä määrin vanhemmat seuraavat nuorten toimintaa (Farrington & Welsh 2007, 62). Vanhempien valvonta voidaan määritellä ”suoraksi kontrolliksi” (Rankin & Wells 1990, Brauerin 2016, 452–453 mukaan; Gottfredson & Hirschi 1990, Wrightin & Cullenin 2001, 696 mukaan). Vanhempien valvonta estää rikollisuutta kolmella eri tavalla: a) lisäämällä nuoren varmuutta epävirallisista seuraamuksista (Hirschi 1969; Akers 2009, Brauerin 2016, 452–453 mukaan) b) edistämällä

itsehillinnän kehitystä (Gottfredson & Hirschi 1990, Brauerin 2016, 452–453 ja Unneverin ym. 2006, 6–7 mukaan) tai c) rajoittamalla nuorten altistumista rikollisille ikätovereille ja rikosten tilannemahdollisuuksille (Osgood & Anderson 2004, 525, 542). Käytännössä valvonta ilmenee esimerkiksi siten, että vanhempi tietää, missä nuori vapaa-ajallaan liikkuu (Hoeve ym. 2009, 763). Vanhempien heikolla valvonnalla onkin todistettu olevan erittäin vahvoja yhteyksiä nuorten rikollisuuteen (Loeber & Stouthamer-Loeber 1986; Honkatukia 2006, 140; Farrington & Welsh 2007, 62; Hoeve ym. 2009, 763; Harris-MacKoy & Cui 2013, 836; Baz & Fernández-Molina 2018). Heikko valvonta ja valvonnan puutteet näyttävät siten, että nuori voi mennä ja tulla miten itse tahtoo, kokeilla normienvastaista toimintaa ja liikkua epäsosiaalisessa seurassa ilman vanhempien ohjausta. Valvonnan heikkous voi äärimmillään olla nuoren kasvatuksen ja hoivan laiminlyöntiä. (Haapasalo 2006, 140.)

Nuoruus on kuitenkin aikaa, jolloin autonomia kasvaa. Nuoret tahtovat enenevässä määrin päättää itse omista asioistaan ja toimia päätöksensä mukaisesti, mikä on identiteetin muodostamisprosessin kannalta olennaista. Tällainen autonomian vaatimus voi kuitenkin koetella vanhempien kontrollin ja valvonnan rajoja sekä hämärtää niiden tarkoituksenmukaisuutta. (Harris-McKoy & Cui 2013, 836–837.) Nuoruus onkin ajanjakso, jolloin vanhempien tulee muuttaa käyttäytymistään nuoruuden kehitysvaiheen mukaisesti ja antaa nuorelle enemmän mahdollisuuksia autonomiaan (Baumrind 1967, Harris-McKoy & Cui 2013, 836 mukaan; Steinberg & Silk 2002, Harris-McKoy & Cui 2013, 836 mukaan). Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että nuoret jätetään täysin valvomattomiksi ja kontrollin ulkopuolelle. Kontrollin ja valvonnan puute on autonomiaan pyrkivässä nuoruudessa yhteydessä rikollisuuteen (Steinberg 1990, Harris-McKoy & Cui 2013, 837 mukaan; Borawski ym. 2003; Barnes ym. 2006, 1100–1101; Harris-McKoy 2016, 2085). Toisaalta myös liiallinen valvonta ja kontrolli ovat yhteydessä rikolliseen käyttäytymiseen. Liiallinen valvonta ja kontrolli voivat olla kaikkialle leviävää ja rajoittavaa, mikä voi estää nuorta saavuttamasta kehitysvaiheelle ominaista autonomian tunnetta. (Harris-McKoy 2016, 2079–2080.) Nuori voikin tästä syystä osallistua rikolliseen käyttäytymiseen kapinoidakseen vanhempien kontrollia vastaan saavuttaakseen kehitysvaiheeseensa ominaisen autonomian kokemuksen tavoitteen (Nye 1958, Wellsin 2010, 672 mukaan). Nuorten rikollisuuden ehkäisyssä vanhempien valvonnassa näyttäisikin vallitsevan ”kultaisen tien” -periaate: liiallinen tai liian vähäinen valvonta ja kontrolli nuoren käyttäytymisestä lisää riskiä rikolliselle polulle ajautumiseen. Vanhempien tulee antaa nuorelle tilaa tutkia, kasvaa ja

kehittyä (Erikson 1968, Harris-McKoy & Cui 2013, 836 mukaan; Steinberg & Silk 2002, Harris-McKoy & Cui 2013, 836 mukaan) nuoruuden kehitysvaiheeseen liittyvien kehitystehtävien saavuttamiseksi, mutta myös osoittaa sopivissa määrin kontrollia nuoren käyttäytymiseen ja päätöksentekoon rikollisuuden ehkäisemiseksi (Harris-McKoy & Cui 2013, 841).

Hirschin (1969) sosiaalisen kontrollin teorian mukaan nuoret pidättäytyvät rikollisuudesta, kun he ovat vahvasti kiintyneitä vanhempiinsa. Ollessaan vahvasti kiintynyt vanhempiinsa, nuori hyväksyy vanhempien asettamat säännöt ja normit (Hirschi 1969, 30), mikä lisää uskomusta moraaliin (Laundra ym. 2002, 403–404). Vahvan kiintymyksen seurauksena nuori välittää vanhempiensa mielipiteistä ja pyrkii räätälöimään käyttäytymistään hyväksynnän saavuttamiseksi (Gault-Sherman 2012, 122), mikä vähentää rikollisuuteen osallistumista (Laundra ym. 2002, 403–404). Hirschi (2004) näkeekin perheeseen kiintymisen ja erityisesti rakastavat siteet vanhempiin avain asemassa rikollisuuteen osallistumisessa: ilman riittävän vahvaa kiintymystä vanhempiin, nuoret ovat vapaita moraalisesti määräytyiltä säännöiltä, mikä lisää taipumusta rikollisiin tekoihin osallistumiseen (Hirschi 2004, Hoffmannin & Dufurin 2018, 1527 mukaan).

Vanhempiin kiintyminen pitää sisällään rakkauden ja kiintymyksen tunteet, kunnioituksen ja kommunikaation nuoren ja vanhemman välillä (Tapia ym. 2018, 24). Nuori voi olla kiintynyt vanhempaan eri tavoin. Turvattomasti kiintynyt nuori oppii, että läheiset ihmiset ovat arvaamattomia, rankaisevia, hyljeksiviä ja hänen tarpeitaan väärin tulkitsevia. Koska nuori ei pysty samaistumaan empaattiseen ja hänen tarpeitaan huomioivaan vanhempaan, on hänen tästä syystä vaikeampi oppia empatiaa ja muita sosiaalisia taitoja. (Haapasalo 2006, 134.) Nuoren myönteisen minäkuvan rakentaminen ja oppiminen muun muassa tunteiden hallintaan, sosiaalisesti hyväksytyyn käyttäytymiseen ja ihmissuhteisiin liittyviin perusvalmiuksiin rajoittuvat kielteisessä lapsivanhempivuorovaikutussuhteessa ja epäjohtomukaisessa kasvatuksessa (Salo & Tuunainen 1996, Rytkösen 2013, 102 mukaan; Pulkkinen 2002, Rytkösen 2013, 102 mukaan; Keltikangas-Järvinen 2010, Rytkösen 2013, 102 mukaan; McCabe & Altamura 2011, 515–516). Turvattomasta kiintymyssuhteesta purskuava aggressiivisuus, empatian puute ja heikot sosiaaliset taidot (Haapasalo 2006, 124) voivat altistaa nuorta väkivaltarikollisuuteen. Monissa tutkimuksissa onkin havaittu, että perheen toimintaan liittyvistä sosiaalista kontrollia ilmentävistä tekijöistä vanhemman ja nuoren välisellä kiintymyksellä on merkittävää vaikutusta nuorten väkivaltarikollisuuteen

(Rankin & Kern 1994; Gault-Sherman 2012, 124) ja vahva vuorovaikutussuhde nuoren ja vanhemman välillä sekä nuoren valvonta, vähentävät nuorten väkivaltarikollisuutta (Wright & Cullen 2001, 695).

5.3 Vanhemmuustyylit

Vanhempilapsi-suhde ja siihen liittyvät tekijät, kuten vanhempien kontrolli, valvonta, kiintyminen ja lämmin vuorovaikutus ovat kiinteästi yhteydessä vanhemmuuteen. Niiden voidaan katsoa olevan vanhemmuuden ulottuvuuksia (Darling & Steinberg 1993, 489; O'Connor & Dvorak 2001, 2; Hoeve ym. 2011, 814) ja vanhemmuuden toteuttamista. Vanhemmuuteen liittyvät vanhemmuustyylit sen sijaan ovat näiden vanhemmuuteen liittyvien ulottuvuuksien joukko (Hoeve ym. 2009, 750; Hoeve ym. 2011, 814). Vanhemmuus ja vanhemmuuden tyylit ovat yhteydessä nuorten rikollisuuteen (Hoeve ym. 2009, 762; Manzoni & Schwarzenegger 2019, 226) ja usein uusintarikollisuus on vahvaa niiden nuorten keskuudessa, joiden vanhemmat kokevat vaikeuksia vanhemmuudessa (Acosta 2012).

Vanhemmuustyylit ilmentävät vanhemman näkemystä nuoresta ja tapaa suhtautua tähän, mikä näkyy käytännössä tavoissa, joilla vanhempi pyrkii kontrolloimaan, säätelemään, ohjaamaan ja opettamaan nuorta (Baumrind 1971, 92–100; Darling & Steinberg 1993, 493; Maccoby 2000, 2, 18; Metsäpelto & Juujärvi 2006, 210–211; Farrington & Welsh 2007, 62). Vanhemmuustyilien kautta nuori pääsee osaksi yhteisöä omaksuen tiettyjä rooleja, arvoja, normeja ja asenteita (Darling & Steinberg 1993, 487–488; Maccoby 2000, 2; Metsäpelto & Juujärvi 2006, 209–210; Schroeder & Mowen 2014, 229) sekä auttavat nuorta muodostamaan käsitystä itsestä arvokkaana, rakastettavana ja kyvykkäänä yhteisön jäsenenä (Bronfenbrenner 2002, Rytkösen 2013, 8 mukaan; Keltikangas-Järvinen 2010, Rytkösen 2013, 8 mukaan).

Vanhemmuustyylit jaotellaan yleensä autoritaariseen, auktoritatiiviseen, sallivaan ja laiminlyövään vanhemmuustyyliin (Baumrind 1966, 2005; Hoeve ym. 2009, 751). Näistä vanhemmuustyyleistä auktoritatiivisella vanhemmuudella nähdään olevan myönteistä vaikutusta nuoren kehitykselle (Baumrind 1966; Steinberg ym. 1994, 764–765, 769; Lee ym. 2006, 256; Nijhof & Engels 2007; Simons & Conger 2007; Schroeder & Mowen 2014,

230), kun taas muut vanhemmuustyylit omaavat monia kielteisiä seurauksia nuoren kehitykselle (Baumrind 1966; Lee ym. 2006, 256–257; Nijhof & Engels 2007; Hoeve ym. 2008, 229–231; Trinkner ym. 2012) ja saattavat johtaa nuorta rikolliselle polulle (Simons & Conger 2007, 238–239; Hoeve ym. 2008; Schroeder & Mowen 2014, 230).

Auktoritatiivinen vanhemmuustyylili voidaan nähdä aiemmin mainitsemani valvonnan ja kontrollin ”kultaisena keskitienä”, mikä auttaa nuorta saavuttamaan kokemuksen autonomiasta (Baumrind 1966, 2005, 891, 903–904; Farrington & Welsh 2007, 64). Auktoritatiivisessa vanhemmuustyylissä vanhempi ohjaa nuoren käyttäytymistä ja edistää nuoren vastuullista käyttäytymistä (Baumrind 1968, Hoeven ym. 2009, 750 mukaan; Baumrind 1971, 22–23) vahvistaen nuoren itsekontrollia (Trinkner ym. 2012, 121), sopeutuvaa käyttäytymistä sekä sosialisoitumista yhteiskuntaan (Tapia ym. 2018, 22–23). Auktoritatiivisessa vanhemmuustyylissä vanhempien ja nuoren kommunikaatio on vastavuoroista ja neuvotteluluonteista (Farrington & Welsh 2007, 64). Valvonnan ja kontrollin tasapainosta auktoritatiivisessa vanhemmuustyylissä seuraa vahvaa vanhempiin kiintymistä (Walker-Barnes & Mason 2004, Schroederin & Mowenin 2014, 229 mukaan), jonka johdosta auktoritatiivisen vanhemmuustyylin omaavat vanhemmat suojaavat kaikista vahvinten nuorta ajautumasta väkivaltarikollisuuteen (Simons & Conger 2007, 236, 238).

Sen sijaan muissa vanhemmuustyyliissä kontrolli ja valvonta ovat epätasapainossa, mikä estää nuorta kiintymästä vahvasti vanhempaan (Mason ym. 1996, 2117–2118, 2126–2127; Walker-Barnes & Mason 2004, Schroederin & Mowenin 2014, 230 mukaan). Heikko kiintyminen sosiaalisen kontrollin mukaisesti on yhteydessä rikollisuuteen (Hirschi 1969). Epäjohdonmukainen, ankara tai välinpitämätön kasvatus ja nuorten puutteellinen valvonta ovat yhteydessä nuorten kohonneeseen rikosalttiuteen (Loeber & Dishion 1983; Loeber & Stouthamer-Loeber 1986; Haapasalo & Pokela 1999; Elonheimo 2010, 24). Autoritaarisessa vanhemmuustyylissä kontrolli on läpitunkevaa, mikä estää nuorta saavuttamasta henkilökohtaista kasvua ja autonomiaa, jonka johdosta nuori voi vastustaa vanhempien kontrollia ja kapinoida kääntymällä rikolliselle polulle (Lee ym. 2006, 256–257; Hoeve ym. 2008, 225, 228–229; Trinkner ym. 2012, 121), kun taas sallivassa vanhemmuustyylissä nuorten käyttäytymistä ei ohjata tai kontrolloida, mikä johtaa heikon itsekontrollin kehittymiseen ja lisää riskiä nuorisoriikollisuuteen (Hoeve ym. 2008, 228, 230).

Tutkimuksissa on havaittu, että laiminlyövä vanhemmuustyylillä on yhteydessä suurimpaan nuorisoriikollisuuden riskiin (Haapasalo 2006, 140, 142; Simons & Conger 2007, 238–239; Hoeve ym. 2011, 823) ja erityisesti nuorten väkivaltaiseen rikollisuuteen (Dodge ym. 1995; Kelley ym. 1997; Widom & White 1997; Lansford ym. 2002; Gold ym. 2011, 460). Laiminlyövässä vanhemmuudessa vanhempi on välinpitämätön nuorta kohtaan eikä sitoudu vanhemman rooliin, kontrolloi tai aseta rajoja nuorelle (Hirschi 1977, Tapian ym. 2018, 23–24 mukaan; Lee ym. 2006, 257; Rytönen 2013, 9; Schroeder & Mowen 2013, 230). Epäsuoran tai suoran väkivallan kokeminen lapsuudessa johtaa usein väkivaltaan ja rikollisuuteen nuoruudessa (Loeber & Stouthamer-Loeber 1998, 251; Lansford ym. 2002, 826–829; Haapasalo 2006, 124; Herrenkohl ym. 2008, 88–89; Maas ym. 2008; Gold ym. 2011, 460; Manzoni & Schwarzenegger 2019, 226). Laiminlyövä ja väkivaltainen vanhempi rikkoo vanhemman ja nuoren välillä olevaa kiintymyssuhdetta ja heikentää nuoren kiinnittymistä sosiaalisiin instituutioihin, kuten kouluun (Manzoni & Schwarzenegger 2019, 228). Sosiaalisen kontrollin teorian mukaisesti heikentyneet suhteet ja kiintymys vanhempiin lisäävät riskiä rikollisuudelle (Hirschi 1969). Nuorten väkivaltariikollisuuden voidaan katsoa tästä näkökulmasta johtuvan häiriintyneestä vanhempi-lapsi-suhteesta, joka on saanut alkunsa kielteisestä ja väkivaltaisesta vanhemmuudesta (Manzoni & Schwarzenegger 2019, 228).

6 LASTENSUOJELUN ROOLI FORMAALIN SOSIAALISEN KONTROLLIN ILMENTÄJÄNÄ

Suomessa nuorten rikoksiin puuttumista ohjaa huoltomalli, jossa korostuu nuoren tarve tukeen (Pekkarinen ym. 2019, 21). Suomen rikoslain mukaan 15–17-vuotiaana tehtyyn rikokseen sovelletaan lievennettyä rangaistusasteikkoa ja ehdottomaan vankeuteen tuomitaan vain painavista syistä. Virallinen sosiaalinen kontrolli nuoren rikoskäyttäytymiseen koostuu kuitenkin ensisijaisesti sosiaalisektorin toimista. (Elonheimo 2010, 13.) Huoltomallin voidaan katsoa olevan vahvasti järjestelmäperustainen, sillä nuorten rikoksiin puuttuminen ei perustu niinkään yksittäisiin interventioihin, vaan laajoihin peruspalveluihin (Pekkarinen ym. 2019, 21).

Huoltomallissa lastensuojelulla on erittäin keskeinen rooli (Pekkarinen ym. 2019, 21; Harrikari 2006, 251) nuorten rikosten ehkäisyssä ja niihin puuttumisessa, kuitenkin minimaalisen puuttumisen eetoksen mukaisesti (Marttunen 2008, 368; Hästbacka & Haikkola 2019, 105). Tämä tarkoittaa sitä, että lastensuojelu puuttuu nuoren rikoskäyttäytymiseen lähtökohtaisesti mahdollisimman vähäisin seurauksin (mt. 2019, 105). Lastensuojelun tehtävänä on huolehtia nuorten oikeuksien ja turvallisten kasvuolosuhteiden toteutumisesta (Pekkarinen ym. 2019, 23) ja teon sijaan puuttua nuoren koko elämäntilanteeseen huollollisesti (Haikkola & Hästbacka 2019, 149). Lastensuojelun toimenpiteet ovat kuitenkin aina nuoren ja tämän perheen yksilöllisiin tarpeisiin kohdistuvia (Harrikari 2006, 269).

Sosiaalisen kontrollin teorian mukaan nuorten rikollisuutta aiheuttaa irtautuminen sosiaalisista siteistä (Hirschi 1969) ja epävirallisen sosiaalisen kontrollin vahvistamisella voidaan vähentää rikollisuutta (Sampson & Laub 1993, Elonheimon 2010, 25 mukaan; Kivivuori 2013, 218). Näitä epävirallisia sosiaalisen kontrollin lähteitä ovat muun muassa perhe (mt. 2013, 219). Vanhemmuutta heikentävät ja vanhempien stressiä lisäävät sosiaalisten resurssien ja tuen puute, mikä edelleen lisää vanhempien alttiutta heikkojen kasvatuskäytäntöjen käyttämiseen ja soveltamiseen (Dodge 2008). Tulonsiirtojen jakaminen köyhille perheille vähentää nuorten rikoskäyttäytymistä, koska tulonsiirrot vahvistavat vanhempien kykyä huolehtia ja kontrolloida nuoria (Kivivuori 2006, 180–182; Kivivuori 2013, 208, 220; Hästbacka & Haikkola 2019, 100). Perheiden hyvinvointiin panostaminen ja vanhemmuuden tukeminen onkin avain asemassa nuorten väkivaltarikollisuutta ehkäistäessä ja siihen puuttuessa (Salmi 2005, 105).

Lastensuojelulla on lakiin perustuva ja lailla rajattu toimivalta harjoittaa sosiaalista kontrollia. Virallista sosiaalista kontrollia ovat lastensuojelun virranomaisten antama apu, tuki ja neuvonta nuorelle ja hänen perheelleen. (Kivivuori ym. 2018, 266–267.) Näin ollen lastensuojelun avohuollon tukitoimet ja sijaishuolto voidaan nähdä formaalina sosiaalisena kontrollina, joilla pyritään vahvistamaan nuoren perheen tarjoamaa informaalia sosiaalista kontrollia.

Lastensuojelun toimenpiteistä huostaanottoon ja sijaishuoltoon nähden avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia (Salmi 2012a, 225; Pekkarinen ym. 2019, 21) nuorten rikolliseen käyttäytymiseen puuttuessa. Avohuollon toimenpiteisiin kuuluu neuvontaa ja ohjausta

(Pekkarinen 2010, 169), mutta myös monia nuorta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia, kuten tukihenkilö- tai perhetoimintaa, nuoren kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja sekä perhetyötä (Marttunen 2008, 369–370; Lastensuojelulaki 36§). Avohuollon tukitoimien ollessa tehottomia siirrytään sijaishuoltoon, jossa pysyvien laitosten avulla pyritään kasvatukseen, koulutukseen, tukemiseen ja kannustamiseen avulla ohjaamaan nuoren kehitystä oikeaan suuntaan (Pekkarinen 2010, 169).

Lastensuojelun avohuollon tukitoimien tulisi olla riippumattomia nuoren tekemän rikoksen vakavuudesta. Näin ei kuitenkaan tosiasiasa ole, sillä alaikäisen nuoreen kohdistetaan lastensuojelun interventioita sitä varmemmin mitä vakavammasta teosta on kyse. (Savolainen ym. 2007, 25–26; Marttunen 2008, 371.) Nuorten väkivaltarikokset – jotka ovat rikoslakirikoksia – käynnistävätkin melkein aina yksittäisinä tekoina huostaanotto-prosessin (Marttunen 2008, 373, 393). Huostaanoton seurauksena vanhemmuus ja vastuu nuoren arjesta siirtyvät sijaisvanhemmille (Hiltunen 2018, 218) ja useimmiten rikosperusteella huostaan otetut nuoret sijoitetaan laitokseen (Marttunen 2008, 375).

Ensimmäisen kerran lapsena tai nuorena sijoitetuilla syynä ovat yleisimmin vanhempien ongelmat, mutta teini-iässä huostaanotto liittyy useammin nuoren omiin ongelmiin, kuten rikoskäyttäytymiseen (Myllärniemi 2006 104–107; Kestilä ym. 2012a, 35, 37; Kestilä ym. 2012b, 615). Tämä voi heijastaa lastensuojelun toimenpiteiden tehottomuuden ongelmaa. Kirjallisuudessa on nostettu esiin, että nuorten kohdalla käytetään vähemmän avohuollon tukitoimia (Myllärniemi 2006, 104–105) tai niitä jatketaan nuoren lapsuuden aikana tämän myönteisen kehityksen kustannuksella liian pitkään (Araneva 2018, 62). Avohuollon tukitoimien vähyys voi johtaa siihen, että nuorten ongelmat aktivoituvat lastensuojelun toimenpiteiksi liian myöhään, jolloin nuorten tilanteen turvaaminen edellyttää nopeaa reagointia sijoituksen muodossa (Myllärniemi 2006, 104). Toisaalta myös lapsuudessa liian pitkään jatkettujen avohuollon tukitoimien voivat olla tehottomia perheen ongelmien ratkaisemiseksi, jolloin perheen ongelmat muhivat ja monimutkaistuvat, mikä ajaa nuorta rikollisuuteen. Näin nuoren rikollisen käyttäytymisen voidaan nähdä olevan seurausta perheen ongelmien – kuten heikon vanhemmuuden ja vääristyneen vanhempi-lapsi-suhteen – kärjistymisestä, johon lastensuojelu vastaa huostaanotolla liian myöhään. Ongelmana voi olla myös avohuollon tukitoimien vapaaehtoisuus (Marttunen 2008, 374), sillä usein vanhempien tai itse nuoren kieltäytyessä tuesta, nuori jää paitsi tukiverkon tarjoamista palveluista ja avusta (Rytkönen 2013, 112). Tämän seurauksena nuori voi jäädä hyvin

pitkäksi aikaa ilman tarpeenmukaisia palveluita, joka johtaa loppujen lopuksi huostaanottoon (Rytkönen 2013, 112) tilanteen kärjistyessä nuoren rikolliseen toimintaan. Tällaisiin pitkittyneisiin ja vaikeasti monimutkaistuneisiin tilanteisiin ei välttämättä enää löydy ratkaisua lastensuojelusta (Rytkönen 2013, 16–17, 103; Paakkonen 2012, 69, 73).

Myös nuoren tai lapsen sijaishuollossa voidaan nähdä olevan rikollisuutta lisäävä ongelma sosiaalisen kontrollin teorian viitekehyksestä tarkasteltuna. Kuten aiemmin jo mainitsin, rikosperusteella huostaan otetut nuoret sijoitetaan yleensä laitokseen (Marttunen 2008, 375). Tällaisissa lastensuojelulaitoksissa myös muista nuorista – joilla oletettavasti on myös rikostaustaa – muodostuu nuoren arkeen pysyviä vertaisryhmiä (Pekkarinen 2010, 166). Epäsosiaalisen vertaisryhmän on todettu olevan yhteydessä rikoksiin syyllistymiseen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen (Fergusson ym. 2000; Dodge ym. 2008, 1922). Lastensuojelulaitokset, jotka ovat täynnä väkivaltarikoksiin sekä muuhun rikolliseen toimintaan syyllistyneitä tai muuten epäsosiaalisia nuoria, ovat taipuvaisia lisäämään nuoren rikollista käyttäytymistä löyhentämällä sosiaalista kontrollia ja heikentämällä itsekontrollia (Calhoun ym. 2001, 134; Baz & Fernández-Molina 2018, 247–24; Pekkarinen ym. 2019, 18). Sosiaalisen kontrollin teorian perusteella rikolliseen käyttäytymiseen puuttumisessa olennaisempaa olisi vahvistaa nuoren kiintymystä vanhempaan tai johonkin muuhun turvalliseen aikuiseen. Näin tarkasteltuna esimerkiksi sijaisperhe tai perhekoti huostaan otetun nuoren ympäristönä voisi olla rikollisuuteen puuttumisessa vaikuttavampi keino. Myös lastensuojelun keskeinen periaate perheen jälleenyhdistämisen tavoitteesta nuoren sijaishuollon aikana (Araneva 2018, 52) voi olla ongelmallista. Nuoren toistuvat sijoitukset ja huoltajien vaihdokset vaikeuttavat turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista (Haapasalo 2006, 134). Tutkimuksissa on todistettu, että vähiten rikoksia tekevät ne nuoret, jotka ovat olleet lapsena yhtäjaksoisesti samassa sijoituspaikassa (Widom 1991, 207–208.).

Kansainvälisen tutkimustiedon mukaan riittävän varhaisella ja kokonaisvaltaisella vanhemmuuden ja vanhempi-lapsi-vuorovaikutussuhteen tukemisella voidaan ehkäistä nuorten väkivaltaista käyttäytymistä (Kellerman ym. 1998, 274–277; Bilukha ym. 2005; Haapasalo 2006, 148; Olds 2007; Dishion ym. 2008). Näin ollen lastensuojelun – kuin myös muiden interventioiden – tulisi kohdentua jo varhain ja pitkään (Kellerman ym. 1998, 274–277; Connor ym. 2007, Rytkösen 2013, 29 mukaan; Marttunen 2008, 16; Metsäpelto ym. 2010, 394; Pekkarinen ym. 2019, 13) vanhempilapsi-suhteen vuorovaikutuksen laatuun ja siihen liittyviin tekijöihin (Rytkönen 2013, 111–112), kuten vanhemmuuteen ja perheen

rakenteellisista tekijöistä purkautuviin ongelmiin, ollakseen vaikuttava ehkäisykeino nuorten väkivaltarikollisuudessa.

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kandidaatintutkielmassani olen tarkastellut sosiaalisen kontrollin teorian viitekehystä perheen rakenteen ja sosioekonomisen aseman sekä perheen toimintatapoihin liittyvien tekijöiden merkitystä nuorten väkivaltarikollisuudelle sekä tuonut esille lastensuojelun roolia puuttua näihin perhetekijöihin sekä itse nuorten väkivaltarikoksiin.

Kirjallisuuden perusteella eri rikoslajeilla on pitkälti samat taustatekijät, joista yhtenä hyvin merkittävänä tekijänä voidaan pitää perhettä. Perheen rakenteeseen ja sosioekonomiseen asemaan liittyvät tekijät näyttäisivät vaikuttavan perheen toimintatapojen kautta nuorten väkivaltarikollisuuteen. Vanhempi-lapsi-suhteen laatu ja vahvuus sekä vanhemmuustyylit perheen toimintatavoista vaikuttavat itsessään nuorten väkivaltaiseen rikollisuuteen. Sosiaalisen kontrollin viitekehystä tarkasteltuna nuorten väkivaltarikollisuuteen vaikuttaa olennaisella tavalla vanhempi-lapsi-suhteen ja vanhempaan kiintymyksen voimakkuus. Kiintymykseen ja vanhempi-lapsi-suhteen vahvuuteen vaikuttavat vanhemmuustyylit sekä informaalin sosiaalisen kontrollin ja valvonnan määrä. Kirjallisuuden perusteella erityisesti auktoritatiivinen vanhemmuustyyli, joka noudattaa valvonnan ja informaalin sosiaalisen kontrollin kultaista keskitietä auttaen nuorta saavuttamaan kehitysvaiheelleen ominaista autonomiaa, ehkäisee väkivaltaiseen rikollisuuteen ajautumiselta. Sen sijaan laiminlyövä vanhemmuus rikkoo lapsen ja vanhemman välistä suhdetta ja kiintymystä ja on merkittävimmin yhteydessä nimenomaisesti nuorten väkivaltarikoksiin.

Kirjallisuuden pohjalta tarkasteltuna lastensuojelulla on erityinen ja jopa ensisijainen rooli nuorten väkivaltarikosten ennaltaehkäisyssä. Lastensuojelun toimenpiteiden tehokkuus nuorten väkivaltarikollisuuden ennaltaehkäisyssä ja niihin puuttumisessa osoittautui kuitenkin monella tapaa ongelmalliseksi. Apua tarjotaan systemaattisesti usein vasta, kun perheen ongelmat ovat jo kehittyneet ja laajentuneet rikollisuudeksi (Elonheimo 2010, 57).

Avohuollon tukitoimien vähyys, pitkittynyt jatkuminen tai niistä kieltäytyminen ilmensi niiden tehottomuutta puuttua perheen toimintatapojen ongelmiin, kuten heikkoon vanhemmuuteen. Perheen sisäisten toimintatapojen jäädessä heikoiksi tilanne usein kärjistyi väkivaltarikoksina nuoruudessa. Tässä vaiheessa perheen toimintatapojen ongelmiin ja nuoren väkivaltarikollisuuteen on kuitenkin vaikea enää vaikuttaa. Huostaanotot johtivat lähes aina väkivaltarikoksen tehneillä nuorilla laitossijoitukseen, jossa muut rikosmyönteiset vertaiskumppanit heikensivät entisestään sosiaalisia siteitä vanhempiin ja muihin instituutioihin. Lastensuojelu ja sen toimenpiteet näyttäytyivätkin tehottomina nuorten vakaviin väkivaltarikoksiin vaikuttamisessa (Rytönen 2013, 97).

Lastensuojelun tavat puuttua nuorten väkivaltarikollisuuteen sotivat osittain sosiaalisen kontrollin teorian näkemyksiä vastaan siinä suhteessa, kuinka nuorten väkivaltaiseen rikolliseen käyttäytymiseen tulisi vaikuttaa. Lastensuojelun tukitoimet nuorten väkivaltaiseen rikolliseen käyttäytymiseen pitävät pitkälti sisällään huostaanoton ja nuorten sijoittamisen lastensuojelulaitoksiin. Nämä toimenpiteet ja niiden aiheuttamat seuraukset nuorten elämään eivät mukaile sosiaalisen kontrollin teorian näkemyksiä siitä, miten nuorten väkivaltarikoksiin pystytään vähentävästi vaikuttamaan. Sosiaalisen kontrollin teoria korostaa perheeseen liittyvien toimintatapojen, kuten vanhemmuuden sekä nuoren ja vanhemman välisen kiintymyksen ja vuorovaikutussuhteen laadun tärkeyttä nuorten rikollisuuteen puuttumisessa. Huostaanoton ja laitossijoituksen seurauksena nämä tekijät heikkenevät ja korvautuvat lastensuojelulaitoksessa olevilla – mahdollisesti epäsosiaalisilla ja rikosmyönteisillä – vertaissuhteilla. Rikosmyönteiset vertaissuhteet horjuttavat entisestään perheestä lähtöisin olevan informaalin sosiaalisen kontrollin merkitystä. Nuorten väkivaltarikollisuuteen puuttumisessa sosiaalisen kontrollin teorian näkemysten mukaisesti nuoren huostaanotosta seuraavan sijoituksen tulisikin olla ennemminkin sijaisperheeseen tai perhekotiin sijoittamista kuin lastensuojelulaitokseen passittamista. Tästä herääkin mielenkiintoinen kysymys: toimiiko lastensuojelu nuorten väkivaltarikoksiin puuttumisessa huoltomallin mukaisesti arvioiden kokonaisvaltaisesti nuoren tuen ja avun tarpeita vai noudattaako se epäsuorasti ja tukeen ja kontrolliin verhoiltuna rikosoikeuden mukaista sanktion langettamista? Voiko olla niin, että lastensuojelu pyrkiikin puuttumaan *vain nuorten väkivaltarikollisuuteen* huostaanotolla ja laitossijoituksella eikä *siihen johtaneisiin syihin* – kuten perheen ongelmalliseen vuorovaikutukseen ja heikkoihin kasvatuskäytäntöihin?

Tutkielmani perusteella voidaan todeta, että sosiaalisen kontrollin teorian mukaisesti perheen toimintatapoihin liittyvillä tekijöillä on vaikutusta nuoren väkivaltarikollisuuteen, joihin pystyttäisiin lastensuojelussa puuttumaan ennaltaehkäisevästi tukemalla vanhemmuutta ja vanhempi-lapsi-suhteen vuorovaikutusta. Lastensuojelun vaikutus kuitenkin itse nuorten väkivaltarikollisuuteen on heikkoa ja keinot puuttua tällaisen tilanteen kärjistymiseen ovat puutteelliset.

Jatkotutkimuksen tarvetta tutkielmani perusteella olisi vanhemman ja lapsen kiintymystä ja vuorovaikutusta sekä vanhemmuutta tukevien menetelmien tehokkuudesta. Jotta nuorten väkivaltarikollisuuteen voidaan puuttua, on ensiarvoisen tärkeää tietää, mitkä toimenpiteet ja menetelmät toimivat parhaiten perheiden toimintatapojen tukemiseksi. Lisäksi tärkeää olisi myös selvittää erilaisten sijoituspaikkojen merkitystä nuorten väkivaltarikollisuuteen puuttumisessa. Voisivatko sijaisperheisiin tai perhekotiin sijoittaminen olla laitossijoitusta vaikuttavampi keino nuoren väkivaltaiseen rikollisuuteen puuttumisessa? Lisäksi mielenkiintoista olisi saada tutkimustuloksia koronaepidemian vaikutuksesta nuorten väkivaltarikollisuuteen ja erilaisiin sosiaalisen kontrollin lähteisiin.

LÄHDELUETTELO

Acosta, Elena & Muñoz De Bustillo, Ma Carmen & Martín, Eduardo & Aragón, Nuria & Betancort, Moisés (2012) Evaluation of the effectiveness of minimum intervention measures on young offenders. *The Spanish Journal of Psychology* 15(2), 707-709. DOI: 10.5209/rev_SJOP.2012.v15.n2.38881

Araneva, Mirjam (2018) Lastensuojelun perhehoito. Helsinki: Alma Talent Oy.

Barnes, Grace & Hoffman, Joseph & Welte, John & Farrel, Michael & Dintcheff, Barbara (2006) Effects of parental monitoring and peer deviance on substance use and delinquency. *Journal of Marriage and Family* 68(4), 1084–1104. DOI: 10.1111/j.1741-3737.2006.00315.x

Baumrind, Diana (1971) Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology* 4(1), 1–103. DOI: 10.1037/h0030372

Baumrind, Diana (1966) Effects of authoritative parental control and child behavior. *Child Development* 37(4), 887–907. DOI: 10.2307/1126611

Baumrind, Diana (2005) Patterns of parental authority and adolescent autonomy. *New Directions for Child and Adolescent Development* 108, 61–69. DOI: 10.1002/cd.128

Baz, Olalla & Fernández-Molina, Esther (2018) Process-based model in adolescence. Analyzing police legitimacy and juvenile delinquency within a legal socialization framework. *European Journal on Criminal Policy and Research* 24(3), 237–252. DOI: 10.1007/s10610-017-9357-y

Bilukha, Oleg & Hahn, Robert & Crosby, Alex & Fullilove, Mindy & Liberman, Akiva & Moscicki, Eve & Snyder, Susan & Tuma, Farris & Corso, Phaedra & Schofield, Amanda & Briss, Peter (2005) The effectiveness of early childhood home visitation in preventing violence. *American Journal of Preventive Medicine* 28(2), 11–39. DOI: 10.1016/j.amepre.2004.10.004

Boman, John & Krohn, Marvin & Gibson, Chris & Stogner, John (2012) Investigating friendship quality: an exploration of self-control and social control theories' friendship hypotheses. *Journal of Youth and Adolescence*, 41, 1526-1540.

Booth, Jeb & Farrel, Amy & Varano, Sean (2008) Social control, serious delinquency, and risky behavior. A gendered analysis. *Crime & Delinquency* 54(3), 423-456. DOI: 10.1177/0011128707306121.

Borawski, Elaine & Ievers-Landis, Carolyn & Lovegreen, Loren & Trapl, Erika (2003) Parental monitoring, negotiated unsupervised time, and parental trust: the role of perceived parenting practices in adolescent health risk behaviors. *Journal of Adolescent Health* 33(2), 60–70. DOI: 10.1016/S1054-138X(03)00100-9

Brauer, Jonathan (2016) Cultivating conformists or raising rebels? Connecting parental control and autonomy support to adolescent delinquency. *Journal of Research on Adolescence* 27(2), 452–470. DOI: 10.1111/jora.12283

Calhoun, Georgia & Glaser, Brian & Bartolomucci, Christi (2001) The juvenile counseling and assessment model and program: a conceptualization and intervention for juvenile delinquency. *Journal of Counseling & Development* 79(2), 131–141. DOI: 10.1002/j.1556-6676.2001.tb01952.x

Cepeda, Alice & Saint Onge, Jarron & Nowotny, Kathryn & Valdez, Avelardo (2016) Associations between longterm gang membership and informal social control processes, drug use, and delinquent behavior among Mexican American youth. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 60(13), 1532-1548. DOI: 10.1177/0306624X15584985.

Cherlin, Andrew (1978) Remarriage as an incomplete institution. *American Journal of Sociology* 84(3), 634-650. DOI: 10.1086/226830

Cookston, Jeffrey (1999) Parental supervision and family structure: effects on adolescent problem behaviors. *Journal of Divorce & Remarriage* 32(1–2), 107–122. DOI: 10.1300/J087v32n01_07

Darling, Nancy & Steinberg, Laurence (1993) Parenting style as context: an integrative model. *Psychological Bulletin* 113(3), 487–496. DOI: 10.1037/0033-2909.113.3.487

Dishion, Thomas & Shaw, Daniel & Connel, Arin & Gardner, Frances & Weaver, Chelsea & Wilson, Melvin (2008) The family check-up with high-risk indigent families: preventing problem behavior by increasing parents' positive behavior support in early childhood. *Child Development* 79(5), 1395–1414. DOI: 10.1111/j.1467-8624.2008.01195.x

Dodge, Kenneth & Greenberg, Mark & Malone, Patrick (2008) Testing an idealized dynamic cascade model of the development of serious violence in adolescence. *Child Development* 79(6), 1907–1927. DOI: 10.1111/j.1467-8624.2008.01233.x

Dodge, Kenneth & Pettit, Gregory & Bates, John & Valente, Ernest (1995) Social information-processing patterns partially mediate the effect of early physical abuse on later conduct problems. *Journal of Abnormal Psychology* 104(4), 632–643. DOI: 10.1037/0021-843X.104.4.632

Dufur, Mikaela & Hoffmann, John & Braudt, David & Parcel, Toby & Spence, Karen (2015) Examining the effects of family and school social capital on delinquent behavior. *Deviant Behavior* 36(7), 511–526. DOI: 10.1080/01639625.2014.944069

Dufur, Mikaela & Parcel, Toby & Hoffmann, John & Braudt, David (2016) Who has the advantage? Race and sex differences in returns to social capital at home and at school. *Research in Social Stratification and Mobility* 45, 27–40. DOI: 10.1016/j.rssm.2016.07.001

Ellonen, Noora (2008) Kasvuympäristö nuoren tukena: sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen. Tampere: University Press.

Elonheimo, Henrik (2010) Nuorisorikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu. Turku: Painosalama Oy.

Elonheimo, Henrik & Sourander, Andre & Niemelä, Solja & Nuutila, Ari-Matti & Helenius, Hans & Sillanmäki, Lauri & Ristkari, Terja & Parkkola, Kai (2009) Psychosocial correlates

of police-registered youth crime. A Finnish population-based study. *Nordic Journal of Psychiatry* 63(4), 292–300. DOI: 10.1080/08039480902727058

Farrington, David (1989) Early predictors of adolescent aggression and adult violence. *Violence and Victims* 4(2), 79–100. DOI: 10.1891/0886-6708.4.2.799

Farrington, David (2003b) Key results from the first forty years of the Cambridge study in delinquent development. Teoksessa Terence Thornberry & Marvin Krohn (toim.) *Taking stock of delinquency: an overview of findings from contemporary longitudinal studies*. New York: Kluwer Academic Publisher/Plenum Publishers, 137–184.

Farrington, David & Welsh, Brandon (2007) *Saving children from a life of crime: early risk factors and effective interventions*. Oxford: Oxford University Press.

Fergusson, David & Horwood, John & Nagin, Daniel (2000) Offending trajectories in a New Zealand birth cohort. *Criminology* 38(2), 525–552. DOI: 10.1111/j.1745-9125.2000.tb.00898.x

Forsberg, Hannele (2018) Lasten tunteet, perhesuhteet ja koti. Teoksessa Petteri Eerola & Henna Pirskanen (toim.) *Perhe ja tunteet*. Helsinki: Gaudeamus Oy, 31–47.

Galobardes, Bruna & Shaw, Mary & Lawlor, Debbie & Lynch, John & Davey Smith, George (2006a) Indicators of socioeconomic position (part 1). *Journal of Epidemiology and Community Health* 60(1), 7–12. DOI: 10.1136/jech.2004.023531

Galobardes, Bruna & Shaw, Mary & Lawlor, Debbie & Lynch, John & Davey Smith, George (2006b) Indicators of socioeconomic position (part 2). *Journal of Epidemiology and Community Health* 60(2), 95–108. DOI: 10.1136/jech.2004.028092

Gault-Sherman, Martha (2012) It's two-way street: the bidirectional relationship between parenting and delinquency. *Journal of Youth Adolescence* 41, 121–145. DOI: 10.1007/s10964-011-9656-4

Gold, Jason & Sullivan, Margaret Wolan & Lewis, Michael (2011) The relation between abuse and violent delinquency: the conversion of shame to blame in juvenile offenders. *Child Abuse & Neglect* 35(7), 459–467. DOI: 10.1016/j.chiabu.2011.02.007

Graif, Gorina & Gladfelter, Andrew & Matthews, Stephen (2014) Urban poverty and neighborhood effects on crime: incorporating spatial and network perspectives. *Sociology Compass* 8(9), 1140–1155. DOI: 10.1111/soc4.12199

Haapasalo, Jaana (2006) Kasvuympäristön varhaiset riskitekijät rikollisen käyttäytymisen kehityksessä. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) *Nuorisoriikollisuus: määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 123–160.

Haapasalo, Jaana & Pokela, Elina (1999) Child-rearing and child abuse antecedents of criminality. *Aggression and Violent Behavior* 4(1), 107–127. DOI: 10.1016/S1359-1789(97)00027-X

Hagelstam, Camilla & Häkkänen, Helinä (2006) Adolescent homicides in Finland: offence and offender characteristics. *Forensic Science International* 164(2–3), 110–115. DOI: 10.1016/j.forciint.2005.12.006

Haikkola, Lotta & Hästbacka, Noora (2019) Johtopäätökset ja suositukset. Teoksessa Lotta Haikkola & Noora Hästbacka & Elina Pekkarinen (toim.) *Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 149–159.

Harrikari, Timo (2006) Rikos lastensuojelun kentässä. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) *Nuorisoriikollisuus: määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 249–280.

Harrikari, Timo (2008) Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 87. Helsinki: Hakapaino Oy.

Harris-McKoy, DeAnna (2016) Adolescent delinquency: is too much or too little parental control a problem? *Journal of Child and Family Studies* 25(7), 2079–2088. DOI: 10.1007/s10826-016-0383-z

Harris-McKoy, DeAnna & Cui, Ming (2013) Parental control, adolescent delinquency, and young adult criminal behavior. *Journal of Child and Family Studies*, 22, 836-843. DOI: 10.1007/s10826-012-9641-x

Henry, Bill & Caspi, Avshalom & Moffit, Terrie & Silva, Phil (1996) Temperamental and familial predictors of violent and nonviolent criminal convictions: age 3 to age 18. *Developmental Psychology* 32(4), 614–623. DOI: 10.1037/0012-1649.32.4.614

Herrenkohl, Todd & Sousa, Cynthia & Tajima, Emiko (2008) Intersection of child abuse and children's exposure to domestic violence. *Trauma, Violence & Abuse* 9(2), 84–99. DOI: 10.1177/1524838008314797

Hiltunen, Tarja (2018) Huostaan otettujen lasten äidit. Teoksessa Petteri Eerola & Henna Pirskanen (toim.) *Perhe ja tunteet*. Helsinki: Gaudeamus Oy, 227–240.

Hiltunen, Tarja (2015) *Äitiys, huostaanotto ja voimaantumisen*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hirschi, Travis (1969) *Causes of delinquency*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

Hirschi, Travis & Gottfredson, Michael (1983) Age and explanation of crime. *American Journal of Sociology* 89(3), 552–584. DOI: 10.1086/227905

Hoeve, Machteld & Blokland, Arjan & Dubas, Judith Semon & Loeber, Rolf & Gerris, Jan & van der Laan, Peter (2008) Trajectories of delinquency and parenting styles. *Journal of Abnormal Child Psychology* 36(2), 223–235. DOI: 10.1007/s10802-007-9172-x

Hoeve, Machteld & Dubas, Judith & Gerris, Jan & van der Laan, Peter & Smeenk, Wilma (2011) Maternal and paternal parenting styles: unique and combined links to adolescent and

early adult delinquency. *Journal of Adolescence* 34(5), 813–827. DOI: 10.1016/j.adolescence.2011.02.004

Hoeve, Machteld & Dubas, Judith Semon & Eichelsheim, Veroni & van der Laan, Peter & Smeenk, Wilma & Gerris, Jan (2009) The relationship between parenting and delinquency: a meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology* 37(6), 749–775. DOI: 10.1007/s10802-009-9310-8

Hoffmann, John & Dufur, Mikaela (2018) Family social capital, family social bonds, and juvenile delinquency. *American Behavioral Scientist* 62(11), 1525–1544. DOI: 10.1177/0002764218787020.

Honkatukia, Päivi & Nyqvist, Leo & Pösö, Tarja (2006) Rikokset nuorten ”juttuina” – narratiivisen lähestymistavan mahdollisuuksia. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) Nuorisoriikollisuus: määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 211–234.

Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne (2006) Johdanto. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) Nuorisoriikollisuus: määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 1–14.

Hämäläinen, Kati (2012) Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto.

Härkönen, Juha & Lindberg, Matti & Karlsson, Linnea & Karlsson, Hasse & Scheinin, Noora (2018) Education is the strongest socio-economic predictor of smoking in pregnancy. *Addiction* 113(6), 1117–1126. DOI: 10.1111/add.14158

Hästbacka, Noora & Haikkola, Lotta (2019) Rikoksiin puuttuminen katutason toiminnassa. Teoksessa Lotta Haikkola & Noora Hästbacka & Elina Pekkarinen (toim.) Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 68–128.

Jallinoja, Riitta (2014) Teoria universaalista perheestä. Teoksessa Riitta Jallinoja & Helena Hurme & Kimmo Jokinen (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki: Gaudeamus Oy, 18–34.

Jallinoja, Riitta & Hurme, Helena & Jokinen, Kimmo (2014) (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki: Gaudeamus.

Jokela, Markus (2006) Perimä ja ympäristö antisosiaalisuuden kehityksessä. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) Nuorisoriikollisuus: määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 97–122.

Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Kellerman, Arthur & Fuqua-Whitley, Dawna & Rivara, Frederick & Mercy, James (1998) Preventing youth violence: what works? *Annual Review of Public Health* 19, 271–292.

Kestilä, Laura & Paananen, Reija & Väisänen, Antti & Muuri, Anu & Merikukka, Marko & Heino, Tarja & Gissler, Mika (2012a) Kodin ulkopuolelle sijoittamisen riskitekijät. Rekisteripohjainen seurantatutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 77(1), 34–52.

Kestilä, Laura & Väisänen, Antti & Paananen, Reija & Heino, Tarja & Gissler, Mika (2012b) Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina. Rekisteripohjainen seurantatutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 77(6), 599–620.

Kivivuori, Janne (2006) Nuorisoriikollisuuden kehitys. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) Nuorisoriikollisuus: määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 15–56.

Kivivuori, Janne (2006) Nuorisoriikollisuuden sosiologiset selitykset. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) Nuorisoriikollisuus: määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 161–186.

Kivivuori, Janne (2013) Rikollisuuden syyt. (2. painos). Helsinki: Nemo.

Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko & Näsi, Matti & Suonpää, Karoliina & Danielsson, Petri (2018) Kriminologia: rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus.

Knaappila, Noora (2020) Increasing socioeconomic disparities in adolescent problem behaviors from 2000 to 2015. Tampere: Tampere University.

Korkiamäki, Riikka (2013) Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 137. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

Kuula, Tarja & Pitts, John & Marttunen, Matti (2006) Nuoret laitoksissa Suomessa ja Englannissa. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) Nuorisorikollisuus: määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 315–340.

Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora (2005) Nuoret lähiyhteisössä – hyvinvointitutkimusta Jorma Sipilän jalanjäljillä. Janus sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 13(3), 341–348.

Kääriäinen, Juha & Rostila, Ilmari & Ellonen, Noora & Kivivuori, Janne & Korkiamäki, Riikka (2005) Nuorten masentuneisuudesta ja rikekäyttäytymisestä sosiaaliseen pääomaan. Yhteiskuntapolitiikka 70(1), 28–41.

Lansford, Jennifer & Dodge, Kenneth & Pettit, Gregory & Bates, John & Crozier, Joseph & Kaplow, Julie (2002) A 12-year prospective study of the long-term effects of early child physical maltreatment on psychological, behavioral, and academic problems in adolescence. Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine 156(8), 824–830. DOI: 10.1001/archpedi.156.8.824

Laundra, Kenneth & Kiger, Gary & Bahr, Stephen (2002) A social development model of serious delinquency: examining gender differences. The Journal of Primary Prevention, 22(4), 389–407. DOI 10.1023/A:1015279607215

Lee, Sang Min & Daniels, Harry & Kissinger, Daniel (2006) Parental influences on adolescent adjustment: parenting styles versus parenting practices. *The Family Journal* 14(3), 253–259. DOI: 10.1177/1066480706287654

Lehti, Martti (2006) Nuorten henkirikokset 1980–2004. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) *Nuorisoriollisuus: määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 57–96.

Leinonen, Jenni & Solantaus, Tytti & Punamäki, Raija-Leena (2002) The specific mediating paths between economic hardship and the quality of parenting. *International Journal of Behavioral Development* 26(5), 423–435. DOI: 10.1080/01650250143000364

Linnavuori, Hannariikka (2007) *Lasten kokemuksia vuoroasumisesta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Loeber, Rolf & Dishion, Thomas (1983) Early predictors of male delinquency: a review. *Psychological Bulletin* 94(1), 68–99. DOI: 10.1037/0033-2909.94.1.68

Loeber, Rolf & Stouthamer-Loeber, Magda (1998) Development of juvenile aggression and violence. *American Psychologist* 53(2), 242–259. DOI: 10.1037/0003-066X.53.2.242

Loeber, Rolf & Stouthamer-Loeber, Magda (1986) Family factors as correlates and predictors of juvenile conduct problems and delinquency. Teoksessa Michael Tonry & Norval Morris (toim.) *Crime and Justice* 7. Chicago: University of Chicago Press, 29–149.

Maas, Carl & Herrenkohl, Todd & Sousa, Cynthia (2008) Review of research on child maltreatment and violence in youth. *Trauma, Violence & Abuse* 9(1), 56–67. DOI: 10.1177/1524838007311105

Maccoby, Eleanor (2000) Parenting and its effects on children: on reading and misreading behavior genetics. *Annual Review of Psychology* 51, 1–27.

Manzoni, Patrik & Schwarzenegger (2019) The influence of earlier parental violence on juvenile delinquency: the role of social bonds, self-control, delinquent peer association and moral values as mediators. *European Journal on Criminal Policy and Research* 25(3), 225–239. DOI: 10.1007/s10610-018-9392-3

Marttunen, Matti (2006) Nuorten rangaistusjärjestelmän toiminta 1990-luvun alusta nykypäivään. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) *Nuorisoriollisuus: määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 281–314.

Marttunen, Matti (2008) Nuorisoriokosoikeus: alaikäisten rikosten seuraamukset kriminaalipoliittisesta ja vertailevasta näkökulmasta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 236. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Marttunen, Matti & Salmi, Venla (2010) Nuorisoriollisuus. Teoksessa *Rikollisuustilanne 2009. Rikollisuus- ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 223–251.

Mason, Craig & Cauce, Ana Mari & Gonzales, Nancy & Hiraga, Yumi (1996) Neither too sweet nor too sour: problem peers, maternal control, and problem behavior in African American adolescents. *Child Development* 67(5), 2115–2130. DOI: 10.1111/j.1467-8624.1996.tb01847.x

McCabe, Paul & Altamura, Michelle (2011) Empirically valid strategies to improve social and emotional competence of preschool children. *Psychology in the Schools* 48(5), 513–540. DOI: 10.1002/pits.20570

McCara, Lesley & McVie, Susan (2016) Understanding youth violence: the mediating effects of gender, poverty and vulnerability. *Journal of Criminal Justice* 45, 71–77. DOI: 10.1016/j.jcrimjus.2016.02.011

McClenaghan, Pauline (2000) Social capital: exploring the theoretical foundations of community development education. *British Educational Research Journal* 26(5), 565–582. DOI: 10.1080/01411920020007797

Metsäpelto, Riitta-Leena & Juujärvi, Petri (2006) Parental knowledge and family atmosphere in relation to children's socioemotional behavior. Teoksessa Lea Pulkkinen & Jaakko Kaprio & Richard Rose (toim.) Socioemotional development and health from adolescence to adulthood. Cambridge: Cambridge University Press, 209–227.

Metsäpelto, Riitta-Leena & Pulkkinen, Lea & Tolvanen, Asko (2010) A school-based intervention program as a context for promoting socioemotional development in children. *European Journal of Psychology of Education* 25(3), 381–398. DOI: 10.1007/s10212-010-0034-5

Moore, Matthew & Recker, Nicholas (2016) Social capital, type of crime, and social control. *Crime & Delinquency* 62(6), 728–747. DOI: 10.1177/0011128713510082.

Murtorinne-Lahtinen, Minna (2011) Äitipuolen identiteetin rakentaminen uusperheessä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Nieminen, Liisa (2013) Perus- ja ihmisoikeudet ja perhe. Helsinki: Talentum.

Nijhof, Karin & Engels, Rutger (2007) Parenting styles, coping strategies, and the expression of homesickness. *Journal of Adolescence* 30(5), 709–720. DOI: 10.1016/j.adolescence.2006.11.009

Notko, Marianne & Sevón, Eija (2018) Konfliktit lasten perhesuhteissa. Teoksessa Petteri Eerola & Henna Pirskanen (toim.) Perhe ja tunteet. Helsinki: Gaudeamus Oy, 66–84.

O'Connor, Brian & Dvorak, Troy (2001) Conditional associations between parental behavior and adolescent problems: a search for personality–environment interactions. *Journal of Research in Personality* 35(1), 1–26. DOI: 10.1006/jrpe.2000.2295

Olds, David (2007) Preventing crime with prenatal and infancy support of parents: the nurse-family partnership. *Victims & Offenders* 2(2), 205–225. DOI: 10.1080/15564880701263569

Osgood, Wayne & Anderson, Amy (2004) Unstructured socializing and rates of delinquency. *Criminology* 42(3), 519–550. DOI: 10.1111/j.1745-9125.2004.tb00528.x

Paakkonen, Tarja (2012) Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujärjestelmä vaikeahoitoisuuden näkökulmasta. Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Social Sciences and Business Studies. Kuopio: Itä-Suomen Yliopisto.

Paxton, Pamela (1999) Is social capital declining in the United States? A multiple indicator assessment. *American Journal of Sociology* 105(1), 88–127. DOI: 10.1086/210268

Pekkarinen, Elina (2010) Stadilaispojat, rikokset ja lastensuojelu: viisi tapaustutkimusta kuudelta vuosikymmeneltä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 86. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.

Pekkarinen, Elina & Haikkola, Lotta & Hästbacka, Noora & Karhunen, Hannu & Schalin, Anton (2019) Johdanto. Teoksessa Lotta Haikkola & Noora Hästbacka & Elina Pekkarinen (toim.) Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 13–23.

Pirskanen, Henna & Eerola, Petteri (2018) Johdanto: Tunteet perhe- ja lähisuhteissa. Teoksessa Petteri Eerola & Henna Pirskanen (toim.) Perhe ja tunteet. Helsinki: Gaudeamus Oy, 7–28.

Portes, Alejandro (1998) Social capital: its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology* 24(1), 1–24. DOI: 10.1146/annurev.soc.24.1.1

Rankin, Joseph & Kern, Roger (1994) Parental attachments and delinquency. *Criminology* 32(4), 495–515. DOI: 10.1111/j.1745-9125.1994.tb01163.x

Rytönen, Minna (2013) Kehityskulkuja ja väliintuloja: ekologinen näkökulma vakavan väkivallanteon tehneiden nuorten sosioemotionaalisen terveyden kehitykseen. Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Health Sciences, nro 177. Kuopio: Kopijyvä Oy.

Salmi, Venla & Kivivuori, Janne (2006) The association between social capital and juvenile crime: the role of individual and structural factors. *European Journal of Criminology* 3(2), 123–148. DOI: 10.1177/1477370806061967

Salmi, Venla (2012a) Nuorisoriikollisuus. Teoksessa: Rikollisuustilanne 2011. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittiset tutkimuslaitoksen tutkimuksia 262. Helsinki, 225–246

Salmi, Venla (2005) Sosiaalinen pääoma ja nuorten rikollisuus. Teoksessa Janne Kivivuori & Venla Salmi (toim.) Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004: Teemana sosiaalinen pääoma. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitos, 71–110.

Salmi, Venla (2006) Sosiaalinen pääoma ja nuorisoriikollisuus. Teoksessa Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori (toim.) Nuorisoriikollisuus: määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 187–210.

Schroeder, Ryan & Osgood, Aurea & Oghia, Michael (2010) Family transitions and juvenile delinquency. *Sociological Inquiry* 80(4), 579–604. DOI: 10.1111/j.1475-682X.2010.00351.x

Schroeder, Ryan & Mowen, Thomas (2014) Parenting style transitions and delinquency. *Youth & Society* 46(2), 228–254. DOI: 10.1177/0044118X12469041

Silver, Eric & Miller, Lisa (2004) Sources of informal social control in Chicago neighborhoods. *Criminology*, 42(3), 551–583. DOI: 10.1111/j.1745-9125.2004.tb00529.x

Simons, Leslie Gordon & Conger, Rand (2007) Linking mother-father differences in parenting to a typology of family parenting styles and adolescent outcomes. *Journal of Family Issues* 28(2), 212–230. DOI: 10.1177/0192513X06294593

Simons, Ronald & Chao, Wei & Conger, Rand & Elder, Glen (2001) Quality of parenting as mediator of the effect of childhood defiance on adolescent friendship choices and delinquency: a growth curve analysis. *Journal of Marriage and Family* 63(1), 63–79. DOI: 10.1111/j.1741-3737.2001.00063.x

Sourander, Andre & Elonheimo, Henrik & Niemelä, Solja & Nuutila, Ari-Matti & Helenius, Hans & Sillanmäki, Lauri & Piha, Jorma & Tamminen, Tuula & Kumpulainen, Kirsti & Moilanen, Irma & Almqvist, Frederik (2006) Childhood predictors of male criminality: a prospective population-based follow-up study from age 8 to late adolescence. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 45(5), 578–586. DOI: 10.1097/01.chi0000205699.58626.b5

Tapia, Mike & Alarid, Leanne Fiftal & Clare, Courtney (2018) Parenting styles and juvenile delinquency: exploring gendered relationships. *Juvenile and Family Court Journal* 69(2), 21–36. DOI 10.1111/jfcj.12110

Terävä, Johanna & Böök, Marja Leena (2018) Tunteita ja tarinoita lapsiperheen arjesta. Teoksessa Petteri Eerola & Henna Pirskanen (toim.) *Perhe ja tunteet*. Helsinki: Gaudeamus Oy, 86–104.

Tremblay, Richard & Vitaro, Frank & Nagin, Daniel & Pagani, Linda & Séguin, Jean (2003) The Montreal longitudinal and experimental study. Rediscovering the power of descriptions. Teoksessa Terence Thornberry & Marvin Krohn (toim.) *Taking stock of delinquency. An Overview of findings from contemporary longitudinal studies*. Kluwer: New York, 205–254.

Trinkner, Rick & Cohn, Ellen & Rebellon, Cesar & Van Gundy, Karen (2012) Don't trust anyone over 30: parental legitimacy as a mediator between parenting style and changes in delinquent behavior over time. *Journal of Adolescence* 35(1), 119–132. DOI: 10.1016/j.adolescence.2011.05.003

Unnever, James & Cullen, Francis & Agnew, Robert (2006) Why is "bad" parenting criminogenic? Implications from rival theories. *Youth Violence and Juvenile Justice* 4(1), 3–33. DOI: 10.1177/1541204005282310

Viner, Russel & Ozer, Elizabeth & Denny, Simon & Marmot, Michael & Resnick, Michael & Fatusi, Adesgun & Currie, Candace (2012) Adolescence and the social determinants of health. *The Lancet* 379(9826), 1641–1652. DOI: 10.1016/S0140-6736(12)60149-4

Ward, Jeffrey & Boman, John & Jones, Shayne (2015) Hirschi's redefined self-control: assessing the implications of the merger between social- and self-control theories. *Crime & Delinquency* 61(9), 1206–1233. DOI: 10.1177/0011128712466939.

Warner, Barbara (2014) Neighborhood factors related to the likelihood of successful informal social control efforts. *Journal of Criminal Justice* 42(5), 421–430. DOI: 10.1016/j.jcrimjus.2014.07.001

Warr, Mark (1993) Parents, peers, and delinquency. *Social Forces* 72(1), 247–264. DOI: 10.1093/sf/72.1.247

Wasserman, Gail & Seracini, Angela (2001) Family risk factors and interventions. Teoksessa Rolf Loeber & David Farrington (toim.) *Child delinquents: development, intervention and service needs*. Sage, Thousand Oaks, 165–189.

Wells, Edward (2010) Family controls and delinquency. Teoksessa Francis Cullen & Pamela Wilcox (toim.) *Encyclopedia of criminological theory*. Thousand Oaks, California: Sage, 670–673.

Widom, Cathy Spatz (1991) The role of placement experiences in mediating the criminal consequences of early childhood victimization. *American Journal of Orthopsychiatry* 61(2), 195–209. DOI: 10.1037/h0079252

Widom, Cathy Spatz & White, Helene Raskin (1997) Problem behaviours in abused and neglected grown up: prevalence and co-occurrence of substance abuse, crime and violence. *Criminal Behaviour and Mental Health* 7(4), 287–310. DOI: 10.1002/cbm.191

Wright, John Paul & Cullen, Francis & Miller, Jeremy (2001) Family social capital and delinquent involvement. *Journal of Criminal Justice* 29(1), 1–9. DOI: 10.1016/S0047-2352(00)00071-4

Wright, John Paul & Cullen, Francis (2001) Parental efficacy and delinquent behavior: do control and support matter? *Criminology* 39(3), 677–706. DOI: 10.1111/j.1745-9125.2001.tb00937.x

Äärelä, Tanja (2012) ”Aika paljolla vaikuttaa minkälainen ilme opettajalla on naamalla”. Nuoret vangit kertovat peruskouluajoistaan. Lappi: Lapin yliopistopaino.

RAPORTIT, TILASTOT, TYÖPAPERIT JA MUUT LÄHTEET

Kaakkinen, Markus & Näsi, Matti (2021) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020. Katsauksia 47. Helsingin yliopisto: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

Kelley, Barbara & Thornberry, Terence & Smith, Carolyn (1997) In the wake of childhood maltreatment. Washington, DC: US Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.

Kuula, Tarja & Marttunen, Matti (2009). Laitoksessa rikosten vuoksi: selvitys alaikäisenä vastentahtoisesti huostaan otetuista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 89. Helsinki: Hakapaino Oy.

Lehti, Martti (2020) Henkirikoscatsaus 2020. Katsauksia 41. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

Lehti, Martti & Kivivuori, Janne (2015) Henkirikokset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2014: rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 4. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, 13–46.

Lehti, Martti (2007) Nuoret ja henkirikollisuus 1998–2004. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 78. Helsinki.

Lehti, Martti & Suonpää, Karoliina & Kivivuori, Janne (2018) Henkirikokset. Teoksessa Hannu Niemi (toim.) Rikollisuustilanne 2017: rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 29. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, 15–50.

Myllärniemi, Anniina (2006) Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. Selvitys pääkaupunkiseudun lastensuojelun sijoituksista. Helsinki: SOCCA.

Saarikkomäki, Elsa & Tanskanen, Maiju (2018) Nuorisoriikollisuus. Teoksessa Hannu Niemi (toim.) Rikollisuustilanne 2017: Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 29. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, 199–220.

Salmi, Venla & Kivivuori, Janne & Sirén, Reino (2009) Sosiaalinen syrjäytyminen. Teoksessa Janne Kivivuori (toim.) Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus: Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, 15–18.

Salmi, Venla & Suonpää, Karoliina & Virtanen, Miialila (2015) Nuorisoriikollisuus. Teoksessa Rikollisuustilanne 2014: rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 4. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, 197–216.

Savolainen, Jukka & Hinkkanen, Ville & Pekkarinen, Elina (2007) Lasten rikolliset teot ja niihin puuttuminen: tutkimus alle 15-vuotiaina poliisin tietoon tulleista rikoksenteijöistä Helsingissä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 76. Helsinki.

Sisäasiainministeriö 2012 Miksi nuori surmaa. Yhteenveto nuorten tekemistä suunnitelmallisista henkirikoksista ja niiden taustoista. Sisäinen turvallisuus, sisäasiainministeriön julkaisuja 44. Haettu osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79488>

Helsingin Sanomat (7.3.2021): Nuorten väkivallan ehkäisyyn tarvitaan laaja työkalupakki. Kirjoittaja Taina Laajasalo & Marko Manninen. Saatavilla <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000007845159.html>, luettu 9.3.2021.

Länsiväylä (26.11.2020): Nuorten rikoskierteeseen pitää puuttua sekä pehmeillä että kovilla keinoilla. Kirjoittaja Sari Savela. Saatavilla <https://www.lansivayla.fi/paakirjoitus-mielipide/3169939>, luettu 5.3.2021

MTV Uutiset (11.11.2020): Raju yhteenotto nuorisorikollisuudesta: ”Kaikki Ruotsin ongelmat tulevat Suomeen, jos emme radikaalisti muuta linjaamme” – SDP:n mukaan Suomi ei ole Ruotsin tiellä. Kirjoittaja Jukka Auramies. Saatavilla <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/raju-yhteenotto-nuorisorikollisuudesta-kaikki-ruotsin-ongelmat-tulevat-suomeen-jos-emme-radikaalisti-muuta-linjaamme-sdp-n-mukaan-suomi-ei-ole-ruotsin-tiella/7979952#gs.x5768x>, luettu 25.3.2021

Lait ja sopimukset

Lastensuojelulaki 417/2007

Laki nuorista rikosentekijöistä 262/1940

Rikoslaki 1889/39